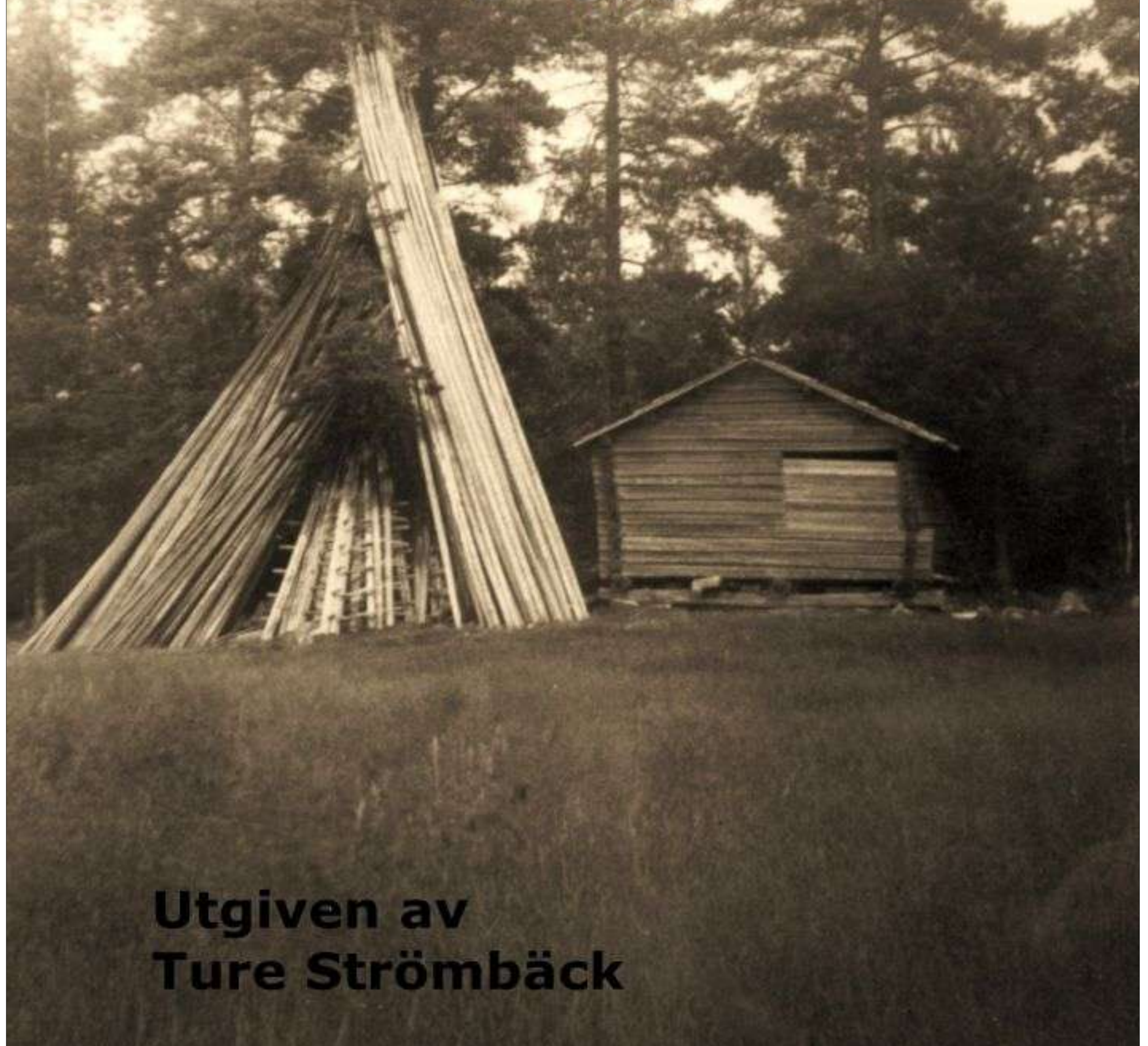
Vånafjärden
Åren 1930 - 1950

En Gammal Bondby
I Bild

Utgiven av
Ture Strömbäck

EN BÅTFÄRD I BOTTENVIKENS NORDLIGASTE SKÄRGÅRD.

Allmogebåten ERIKA uppankrad vid Börstskärsbådan 65.42 N 23.50E kl 01.00 på natten i Bottenviken juli 2003. Seskarö i bakgrunden.

Början var en hundramilaresa från Järfälla till Vånafjärden med båten ERIKA på trailer.

Planen var att segla i "fädrens spår", så att säga, för att besöka alla de holmar grund och skär, som ofta nämndes av fiskare, under uppväxttiden på 1940 – 1950 talet i Vånafjärden.
Med den 15 fot långa sprisegelriggade allmogeskutan, och med en YANMAR dieselmotor som sällskap, kastade jag loss från sjöboden vid Hannasundet i Vånafjärden i juli sommaren 2003

Via Trutskär och Halsön, ankrade jag upp för natten vid Börstskärsbådan. Här brukade strömmingsfiskare från Vånafjärden övernatta i väntan på att få vittja strömmingsgarnen i gryningen nästa morgon.

I mitten av 1850 talet drunknade två fiskare från Vånafjärden här vid Börstskärsbådan.

Med kurs mot Halsögrund för lunch, fortsatte färden mot Malören, där jag törnade in för natten.
Nästa morgon sattes ny kurs mot Sandskär. Här besökte jag kapellet, och fann en minnestavla över bröderna Andersson från Karlsborgsverken som drunknade här under fiske, i hård vind i mitten av 1950 talet.

Ny kurs rakt över Bottenviken. Med 5 knop stävade jag mot Likskär i Storöhamns skärgård. Efter att ha plockat någon griffeltavla på norra stranden stävade jag den korta färden på 17 sjömil till hemmahamnen vid Hannasundet i Vånafjärden.

Det var under denna sjöresa som tanken föddes att man borde få satt på pränt något av byn Vånafjärdens histora. Byn hade tunnats ut betänkligt sedan 1930 talet på hus och de flesta sjöbodarna var rivna. Man borde sätta alla dessa hus på bild.

Typik bondemiljö i Vånafjärden
Foto taget i sent 1910 tal av Fritz Lundbäck

En bok som inte är värd att läsa två gånger
är inte heller värd att läsa en gång.
C. I. WEBER

Omslagsbilden:
Hässjevirke uppställt före skörd vid ladan på
Rockholmen i Vikmanholmen.
Foto Ture Strömbäck.

Bild på sida 4:
Skvaltkvarn och såg på Erikbacken i Vånafjärden
åskådligjord efter gamla berättelser och myndig-
heters dokumentation 1648 och 1750.
Akvarell Ture Strömbäck

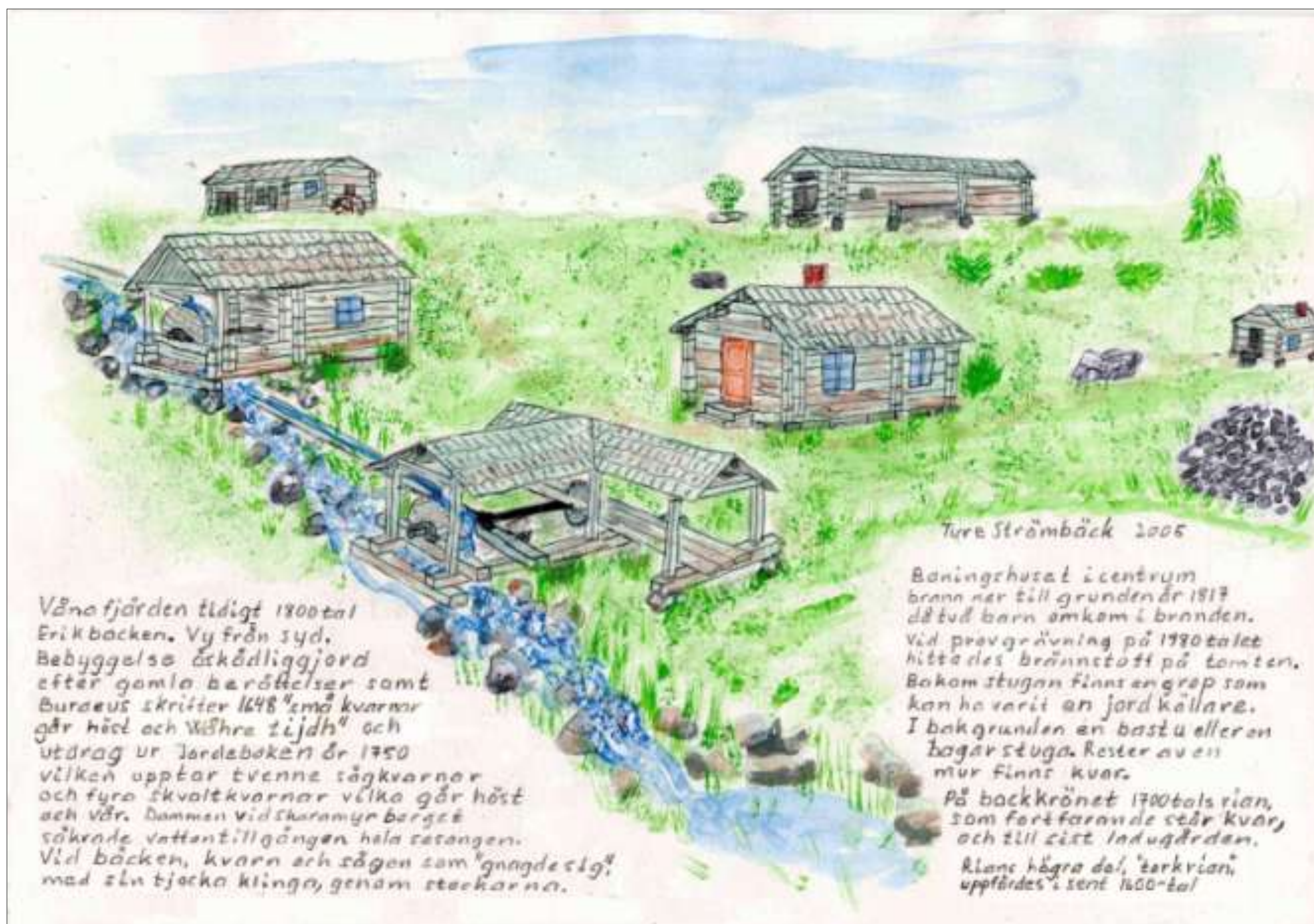
Text, bilder och layout: Ture Strömbäck
1:a utgåva mars 2007

9:e utgåvan kompletterad med senaste uppgifter.
Senast reviderad sep 2009
Tryck och bindning: PIXOPOLIS KG Tyskland 2009

Projektet

GammelVånafjärden

En Bondby I Bild

Ture Strömbäck

FÖRORD

Ture Strömbäck heter jag, är uppväxt på Erikgården i byn Vånafjärden i Kalix Socken, och har tillbringat 40 år i Järfälla.
Då jag under dessa år besökte hembyn mest varje sommar, fann jag att både lie- mannen och rivningsdöden härjat runt där i bondbyn. Den ena gammelstugan efter den andra bodan var försvunnen eller i bästa fall ersatt med ny byggnad. Bondgårdarnas månghussystem raserades. Byn tunnades ut på gamla hus och det glesnade i bondeskaran. Bondebyn är nu bara historia, inte minsta gräsplätt är ingärdad, inte en betande mule syns, och rostig står plog och harv bak uthusen.
Nya tider har krävt sin tribut, det ska vara enkelt, praktiskt och modernt. Det är lätt att glömma byns historia, men bildning det är vad som är kvar när man glömt allt vad man lärt.
Nykammad och med gott om tid startade jag projektet GAMMELVÅNA FJÄRDEN, i ett försök att få den gamla hembyn att återuppstå som den tog sig ut på 1930-1950 talet och ge den en chans att leva vidare i bildform.
Med minnesbilder, egna och andras, samt några foton, växte den gamla byns bondegårdar fram i sina forna grupperingar. Nu är de flesta hus i Gammel Vånafjär- den satta på bild, alla bodar, stolpbodar, (härbren) bagarstugor, ladugårdar, rior, vedbodar, sjöbodar, vinterboningshus, sommarboningshus, sommarladugårdar, fårhus, dass och smedjor.
Förhoppningsvis är de flesta hus med i bilderna, utom HolmSvens sommarladu- gård eventuellt ett stall på Rågholmen, en tvättstuga på Erikbacken, eller några dass som står gömda bakom en större byggnad. Resultatet blev ca 25 bilder av gårdsgrupperingar i fågelperspektiv och dessutom ett 15 tal bilder av intressanta enskilda byggnader.
Bilderna har inte "camera obscura stuket", utan är bara "rakt på bilder".
Bondeskaran i Vånafjärden var kända för att alltid knoga på, alltid vara sysselsat- ta, inte spilla tid, ro fast man satt segel i god förlig vind, ta ut en halvfull slask- hink när man ändå skulle hämta en börda ved. De var idoga och därför benämn- des de "girovånafjärdarna". Dom hann med mycket, men å andra sidan så hade de inget annat att göra, bara allt gick till enligt deras normala byakodex! Trots allt visade bondeskaran framåtanda, så ock den yngre generationen som inte stod långt efter.
I Vånafjärden vandrade alla typer av innevånare, originalet som citeras än i dag, 60 år senare. Den beläste som införde främmande ord i vardagsdiskusionen, ett helt nytt fenomen där i bondebyn Vånafjärden. Där fanns de som botade hudåkommor med grus och vatten, och där fanns de som man sa "han där är synsk".
Bondefolket och deras gemensamma mödor släktskap och anor har på ett för- tjänstfullt sätt sorterats upp och satts på pränt av Erik Strömbäck "HolmErik" i hans "Person och hemmansutredning" där jag hämtat många av uppgifterna/data till texterna i denna bok.
För övrigt må bondefolket vila i frid.

Ture

POLICY FÖR UTFORMNINGEN AV BOKEN

SPRÅKBRUK; det språkbruk som användes i Vånafjärden på den tiden, isi, oppi, baki, bodan, bynning, klodda, fuse etc tillämpas. Ordet "Bondeby" används för sin starkare poetiska framtoning. Förnamn anges med gårdsnamnet som prefix, ex. ErikTure. Bilder över varje bondgård ska återges. Strävan att varje enskild stuga, skall återges i skalenlig storlek och position. Med bondgård menas hela samlade gruppen av hus och bodar på gården. Bilderna över bondgårdarna som ska vara i fågelperspektiv, är ej menade att ha ett konstnärligt utseende. Därför betyder ett träd en skog, två träd tät skog.
Små perspektivförskjutningar i bilderna, allt för tydlighetens skull. Med en kortfattad beskrivning till bondegårdarna bör upplevelsen av by Vånafjärd bli fullgod.
En situationsplan över byn där alla på 1930 tom 1950 talet befintliga hus och kärrvägar är inritade.

BILDUPPLÄGG

Bildserien i boken har delats upp i fyra delar där bilderna sinsemellan har gemensam anknytning. Men allra först kommer en SITUATIONSPLAN som visar läget för varje enskild gårdsgrupp i byn, med alla ingående hus och bodar.

ÖVRE BYN

Med övre byn menas den uppe på västra åsen liggande delen byn, de gårds grupp- eringar som huvudsakligen låg utefter den övre gamla kärrvägen, som var övre byns livsnerv och den passerade de större bondgårdarna och då ofta över själva gårdsplanen. Kärrvägen benämndes byavägen.

NEDRE BYN

Nedre byn är de gårdsgrupperingar som låg utefter den gamla kärrvägen på den nedre åsen. Tvärförbindelser fanns här och där mellan övre och nedre byn.

INDUSTRIBYN

Med Industribyn menas de genom åren befintliga industriella arbetsplatserna. Under perioder var arbetstillfällena många i Vånafjärden. Stenbrottet med upp till 75 stenarbetare i början av 1940 talet då sten bröts i Råberget. Det var orostider och de stora stenblocken fraktades med stånkande gengasdrivna lastbilar mot Tornedalen för att utgöra tankhinder, och till hinder vid bron i Bondersbyn. Två flottningsanläggningar med upp till 100 arbetare vardera, jobbade stundom i tvåskift.
Längre tillbaks i tiden i slutet av 1890 talet hade Bergman & Hummel ett ångdrivet sågverk på Stora Bergholmen. Sågverket gick dock med förlust och lades ner år 1900 efter fyra års drift.
Ännu tidigare i byns historia var industrialisering ett okänt begrepp där i bondebyn Vånafjärden, men visst var man mekaniserad. I mitten av 1600 och i mitten av 1700 nämns "sågkvarnar" och skvaltkvarnar i skrifter över byn.

Källa HolmEriks historiska notiser.

ENSKILLDA HUS

Med Enskillda Hus menas bilder av några vackra byggnader med stor karaktär som stod där i by Vånafjärd. Dessa hus och bodar som varit vardag för bonde folket men till oss talar de om bondehistoria, möda och redlig bondeglädje när tiderna varit dem goda. Det fanns en levande själ i dessa hus och bodar, men nu har de flesta av dem skattat åt rivningsdöden.

NÅGRA HISTORISKA DATA GENOM TIDERNA

1505 Woningsafierd sep. 24 Gregers var en av 12 synemän i Kalix

1539	Wonefierden	3 gårdar				
1543	Wonöfierdenn	3 gårdar				
1547	Vonefierdenn	3 gårdar				
1553	Woneffierden	3 gårdar				
1553	Hjälpgärds-		**Pengar**			
	uppbördslängd	**Kor**	**Öre**			
	Våna. 1	9	0,5			
	Våna. 2	13	1			
	Våna. 3	9	1			
1556	Vonefierdh,	3 gårdar				
	Wånefierden	4 gårdar		**Små-**		
1566	Wånefiälen	**Kor**	**Hästar**	**kreatur**	**Svin**	**Tjur/Stut**
1599	Hjälpskattelängd	9	2	14	0	2
	Våna. 1	7	1	6	0	0
	Våna. 2	11	1	12	0	1
	Våna. 3	0	1	14	0	4
	Våna. 4					
1607	Wånefierden					
1626	Boskapslängd	12	1	12	1	0
	Våna. 1	4	1	10	0	1
	Våna. 2	10	1	9	1	0
	Våna. 3	12	1	18	2	0
	Våna. 4					
1648	Wånafiälen	5 gårdar				
1652						
1667	Wånafiärden					
1675						
1695	Boskapslängd	13	2	12		
	Våna. 1	12	2	12		
	Våna. 2	8	1	12		
	Våna. 3	9	1	12		
	Våna. 4	6	1	8		
	Våna. 5					
1725	Wånafierden					

Källa Leif Boström

Nämndemän: 1571-1572 Olof Nilsson Vån.1 1573, 1586 Sven Persson Vån. 2/
1637-1670 Carl Persson Vån. 2 1698-1713 Erik Carlsson Vån. 2

År 1562 är Bredviken inräknat i Vånafjärden, 1567-1606 är byns ägor inräknade i Bredviken.
År 1607 återkommer Vånafjärden och har fyra gårdar mot fem år 1667, sju år 1825, och fjorton år 1871.
Befolkningen levde i huvudsak av jordbruk och fiske.

Källa: Ortnamn i Norrbottens Län Pellijeff Gunnar.

Forts.

Forts. **HISTORISKA DATA**

Utdrag ur Abraham Hülphers reseberättelse om nuvarande Norrbotten 1758
Handlarsonen Abraham Hülphers företog en resa tur och retur Västerås – Torneå år 1758. Hülphers skriver utanvidsfolk som soldater, torpare och änkor, så kallade backstugor, så hade dessa timrade bostäder inte någon motsvarighet till de i Sydsverige ingrävda jordhytterna, utan här hade man rejäla timrade hus.
Slut citat Hülphers.
Jfr med bild 26 Silverudden där rotebönderna i 1890 talets mitt, timrade upp ett hus till soldatänkan.

Månghussystemet återfanns i Vånafjärden till sen tid. Ett exempel är gamla gårds-uppsättningen på Erikgården i början av 1930 talet se bild 12.

Jfr Lubbe Nordströms "Lortsverige" från 1930 talets radioserie där jordkulorna fortfarande var ett inslag i bebyggelsen i södra Sverige. Lubbe skrev om folket i Kalix älvdal att de var så renliga att de t.o.m hade mattor på golvet i ladugårdarna.

VÄGAR
Vånafjärden, 1800 – 1957. En kärrväg över Flakabacken via Lantjärv till Kalix. En kärrväg gick till Karlsborg över Vikmanholmen. År 1934 byggdes landsväg förbi byn, som fick bussförbindelse med Kalix och andra orter. Vägen genom nedre byn färdigställdes 1957.

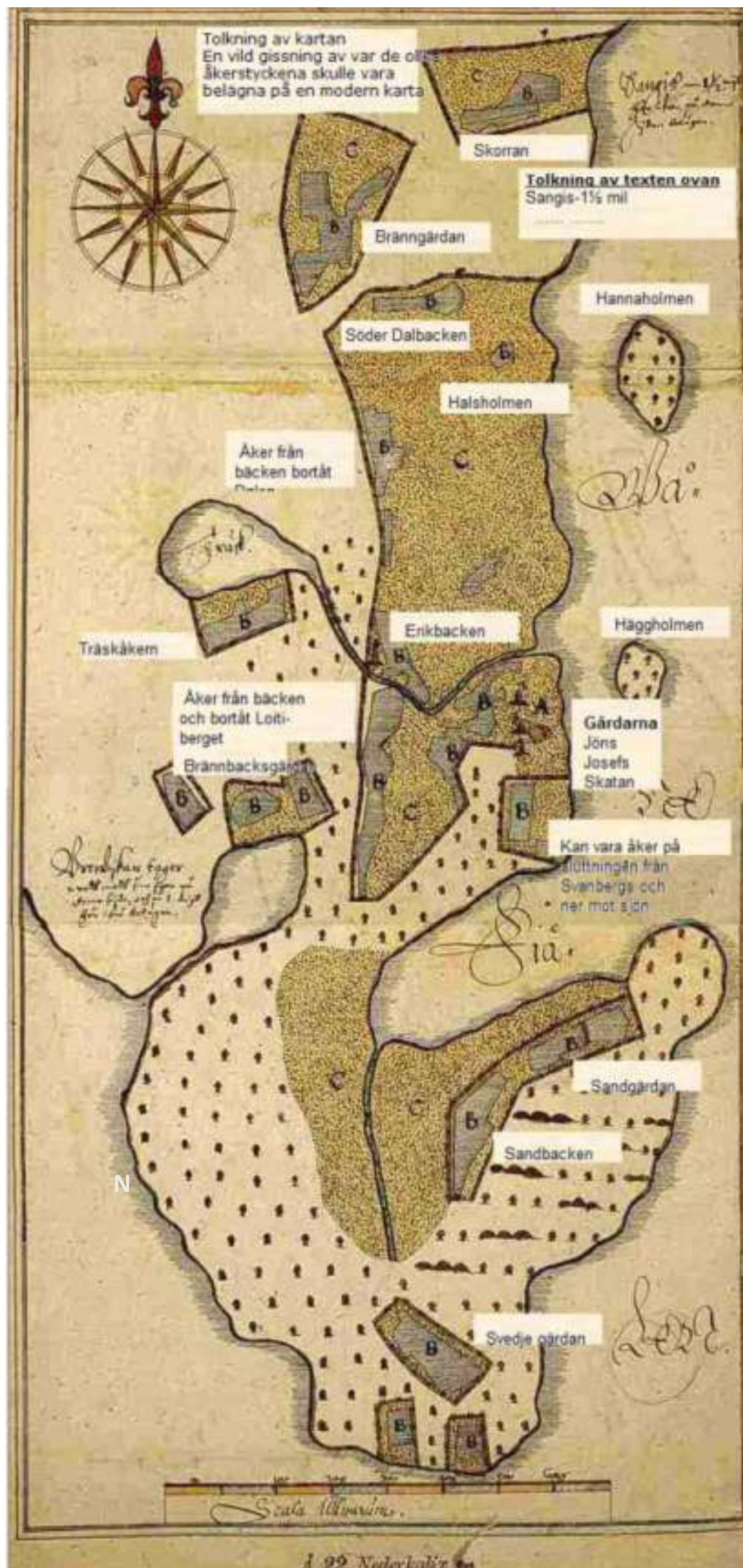
SKOLA
År 1864 bildade Vånafjärden läsrote Båtskärsnäs. Samma år hölls småskola första
gången i byn. Byn hade egen skola 1920 - 1963.

ELEKTRIFIERING
Vånafjärden, 1918 - 1925
Vånafjärdens belysningsförening bildades 13 okt 1925 och samma år anslöts Vånafjärden till det elektriska nätet från Björkfors kraftstation.
Källa: Elektrifiering i Kalix kommun: Rönnbäck Arne m fl.

TELEFON
År 1936 drogs första telefonen till byn av Viktor Strömbäck. Före år 1936 fanns telefon på Rågholmen.
Källa: Om Vånafjärden 1952 Strömbäck Viktor Johannes

POSTEN
1945 fick Vånafjärden postombud. Karl Björk hade tjänsten hela tiden t o m 11 maj 1968
Källa: Post i norr: Filatelistföreningen Boden

BUREAUs karta över Vånafjärden år 1648

Buraeus karta över Vånafjärdens by från 1648. (från kartverket) Man kan tillmäta kartan stor trovärdighet trots att det utefter kartans utsträckning finns avstånds och lägesfelaktigheter, må det vara Buraeu förlåtet. Kartan visar ett Vånafjärden med en havsnivå ca 3.5m högre än år 2006.

Rågholmen har inte krupit upp ur vattnet ännu. Stranden går ändå in mellan Jöns och Holmen. Området mellan Svanbergs och Käppvallen har inte kommit med i hela sin utsträckning, och strandlinjen går ända upp under backen mot Ernst Strömbergs vid Korsnäsgårdarna. Havsnivån går över Vikmanholmen, Egnahem och upp under Sandviksbacken Byns fyra gårdar är införda, Jöns Josefs och Skatan utefter åsen i nedre byn samt nuvarande Eriks under backbrottet. Odlade ytor mestadels sand och moränmarker utefter bäcken från träsket.

Träskåkern var vid denna tid till betydande del uppodlad. Vid denna tid stod myrslåttern för det huvudsakliga vinterfodret till husdjuren.
Beteckningarna i kartan nedan
Kan tolkas som:
A= huvudbebyggelse
B= Uppodlad mark
C= Kärrmark eller liknande.

Tolkningen av betäckningen C baseras främst på lokalkännedom om tex. den vassrugge som fortfarande växer i byträsket vid Träskåkern och även ur den övriga topografin på berörda områden.

SITUATIONSPLAN ÖVER BYN VÅNAFJÄRDEN UNDER ÅREN 1930 - 1950

Här är husen som fanns i **GammelVånafjärden under åren 1930 - 1950 talen** placerade i situationsplanen. Alla bodar, stolpbodar(härbren), bagarstugor, ladugårda, rior, vedbodar, sjöbodar, vinterboningshus, sommarboningshus, sommarladugårdar, fårhus, dass och smedjor.

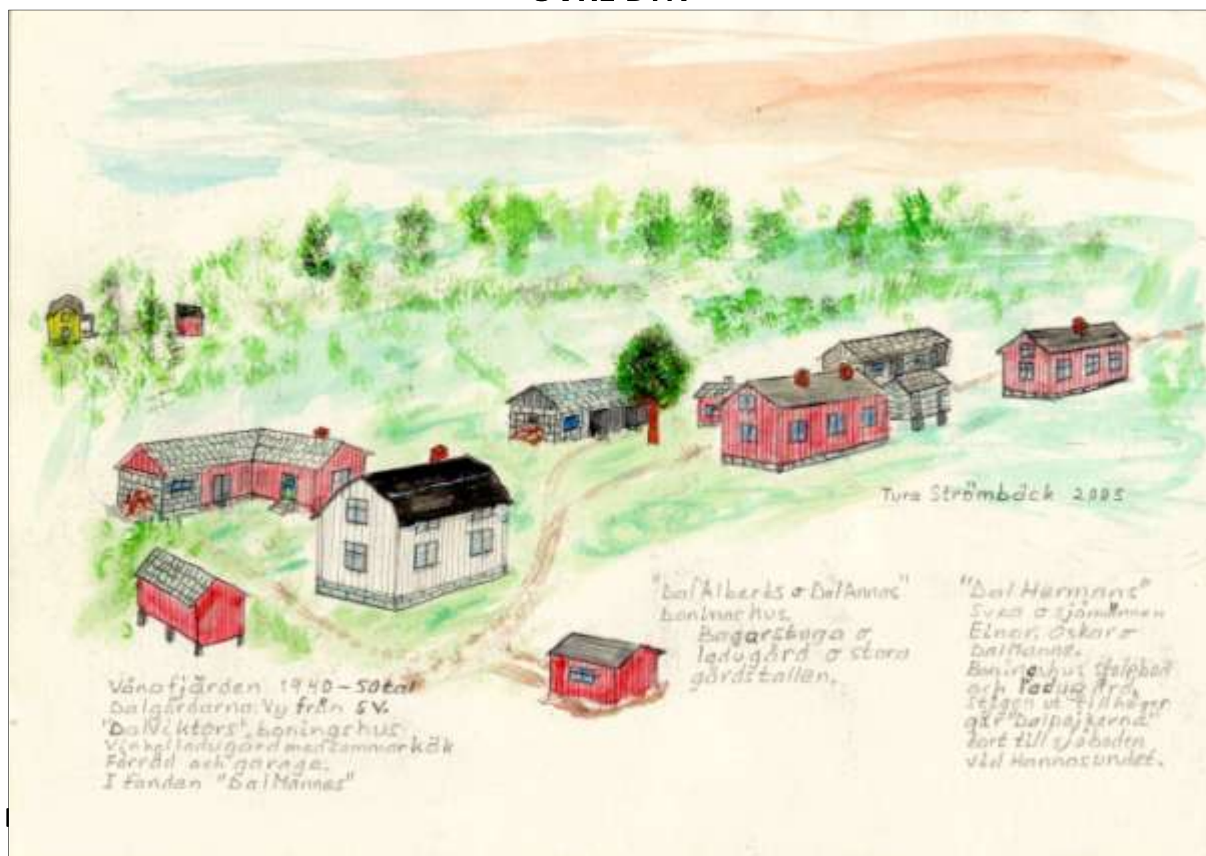

Bild 10 Vy sedd från Väst

Dalgårdarna 1940 tal.

Dalgårdarna är de i byn nordligast belägna gårdarna. Viktor Johansson "DalViktors",
boningshus vinkelladugård med sommarkök, förråd, samt garage. I fonden Manne Johansson, "DalMannes". I centrum syskonen DalAlbert och DalAnna Johanssons boningshus, bagarstuga, ladugård samt stora gårdstallen. Till höger DalHermans, syskonen Svea och sjömännen Einar, Oskar och Mannes födelsegård, stolpbod (härbre) och ladugård.

På stigen ut till höger går "Dalpojkarna" till sin sjöboda vid Hannasundet.

Den gamla kärrvägen ner till vänster kan sägas starta uppe på Hermans gård och
fortsätter bort mot Erikgården via "Karins".

Från DalAlberts bakom Hermans ladugård går en stig bort till "Stränderna"

Bild 11 Vy sedd från Syd

Karins 1940 tal.

Karin var känd för att baka gott fikabröd. Karins man drunknade på Sangisälven och sonen omkom vid Doggers Bankar under första världskriget, då fartyget han mönstrat på gick på en mina eller torpederades av en tysk ubåt.

Otto Ruona köpte sedermera fastigheten och har nu en nya ägare Ann-Kristine Henriksson och Olof Nordgren.

Närmast inom hagarna ”Feton”. Här drevs Holmkorna upp till landsvägen.

Vägen i bildens underkant kommer från "Dalgårdarna" och fortsätter till vänster till "Erikgården".

Det samlas inte damm på
den som är ute i blåsväder
Magnus Von Platen

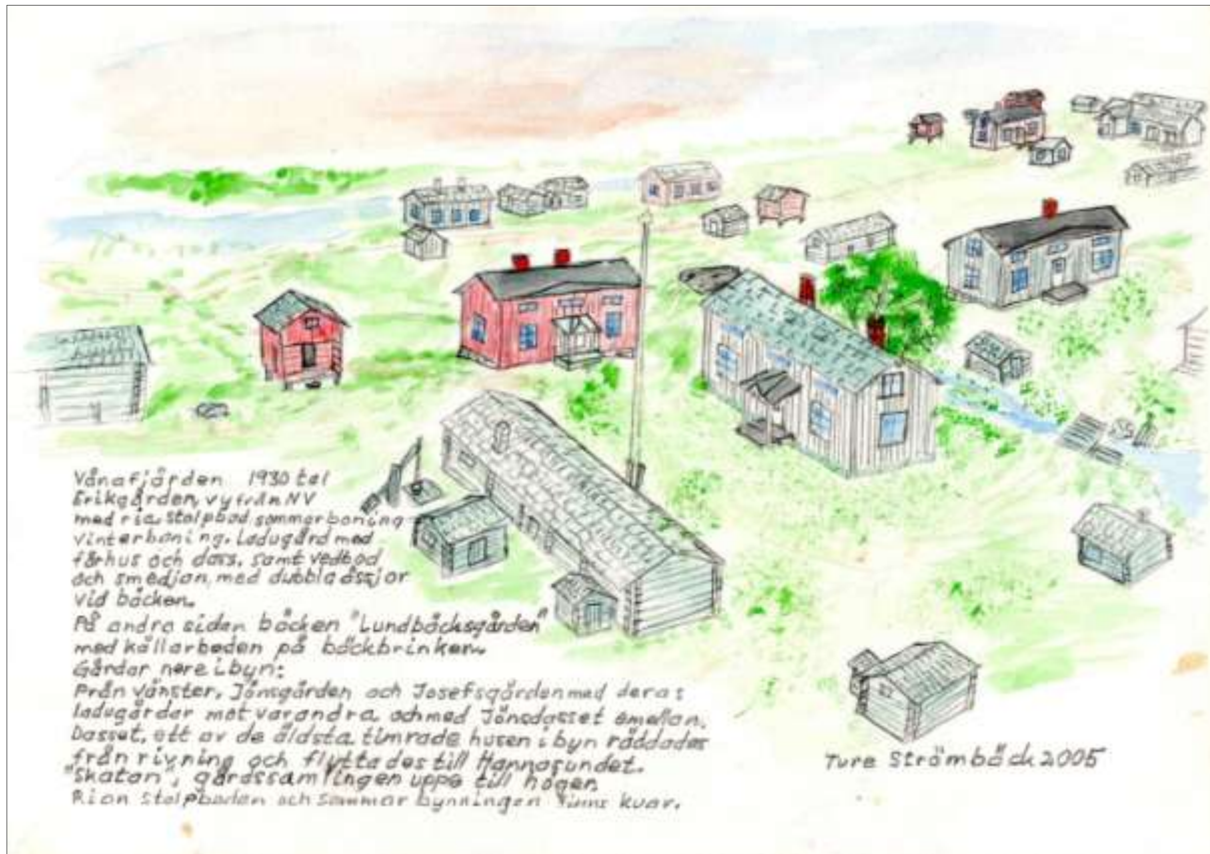

Bild 12 Vy sedd från Nord

Erikgården 1930 tal

Min hemgård "Erikgården"

Som brukligt var på de gamla bondgårdarna hade man ett hus eller boda för varje funktion ändamål på gården, det sk. månghussystemet. Rian från sent 1600 tal, den gamla stolpbodan och ladugården med fårhus och dass, samt vedbod och smedja med dubbla ässjor nere mot bäcken, samt de två boningshusen. Vita vinterbynningen är det hus som byggdes upp efter branden på Erikbacken när dåvarande boningshuset brann ner till grunden år 1817. Av originalhusen på Eriksgården finns rian, stolpbodan och röda sommarboningshuset kvar. Vinterboningshuset ersattes 1971 talet med nytt hus.

På andra sidan bäcken, Lundbäcksgården "Lumbäcksgården" med källarboden på bäckbrinken.

Gårdar nere i byn. Från v. "Jönsgården" o "Josefsgården" med deras ladugårdar mot varandra. "Skatan", gårdssamlingen uppe till höger.

Vägarna från Dalgårdarna kommer in förbi rian och möter vägen från Holmen på går- den och fortsätter över bäckbron till "Lundbäcks"

Bild 13 Vy sedd från Ost

Lundbäcksgården 1930 tal.

Lundbäcksgården "Lumbäcksgården" med sommar och vinterboning, ladugård och dass. Källarbod på bäcksbrinken samt bro och bryggor. Vedbod timring och stolpbod, sommarladugård och ria. "Josefs och Jöns" Sommarladugårdar, samt "Skatasommarladugården" upp mot skoldasset hitom skolan. 1934 byggdes vägen från Karlsborg till Riks13 vid Gåsmyran och, den drogs mellan stolpboden och sommarladugården och precis bakom Eriksmedjan. Vedboden, det gamla timrade uthuset, som flyttades från soldattorpet mitt i byn i tidigt 1900 tal, när systemet med indelta soldater upphörde. Rotebonden på Lumbäcksgården ansåg att huset skulle återgå till honom, varför det flyttades och användes här som vedbod in i 1980 talet

Av alla originalhusen på "Lumbäcksgården" finns endast delar av rian kvar. Kärrvägen över bäcken kommer från Erikgården och ansluter till kärrvägen som kommer upp från "Josefs" och fortsätter förbi rian, mot Träskgårdarna, men delar sig också upp mot "Flakabacken". Denna kärrväg var under lång tid livsnerven till Kalix via Lantjärv.

Från sommarladugården gick också en kärrväg förbi skolan bort mot Vikmanholmen via Ryftan.

Bild 14 Vy sedd från Ost

Bergsgårdarna Café och Skolan 1940 - 45.

Oskar och Mina Bergs med boningshus vedbod ladugård och jordkällare. Endast boningshuset finns kvar.
"Axel Bergs" med boningshus svinstia och vedbod. I salen hos Axel var konsum inrymd tom 1944. Hus och bod finns kvar. "Bergs-pojkarna" var alla hängivna jägare och strömmingsfiskare. Konsum 1944 - 1965 med förråd är idag privatbostad.
Bortom Karlsborgsvägen; Lindals kiosk och Songbergs café, som senare flyttades till Trutskär som fiskarstuga.
Skolan 1920 - 1963 med vedbod och dasslänga, bebos nu av Lars Bogeholm.
Bygdegården till vänster om Axel Berg uppfördes i början av 1950 talet, den står i verkligheten något mer till vänster utanför bild.
Till höger Per Rinnströms garage för byns 1:a mercedes med en dieselmotor på ca 35 hkr.
Karlsborigsvägen bort till Gåsmyran, byggdes 1934.

Bild 14 Vy sedd från SydOst

Dansbanan 1915 - 1940 tal.

Dansbanan, vid Jöns o Josefs "Landsvägagärda", uppfördes under första världskriget och revs i sent 1940 tal.

Det berättas om mamman som sent en lördagskväll upptäckte att hennes unga döttrar inte låg och sov i sina sängar. Endast iklädd särk rusade mamman genom byn, bort till dansbanan. Med myndig stämma beordrade hon sina döttrar att komma med hem!

Husgrunden till höger var början till en bygdegård som aldrig blev färdigställd. Området vid grunden heter "Byvallen"

Till höger vid träsket står Lundbäcks lada för Träskåkern. Redan i mitten av 1600 talet var Träskåkern till betydande areal uppodlad. I fonden Träskgårdarna.

Området upp till vänster "Klupon" samt "Flakabacksvägen" som sedan gammalt var huvudväg via "Kärrhusberget" och Lantjärv till Kalix.

Vägen till höger går till Träskgårdarna.

Vånafjärden 1940 tal
Träskgårdarna. Vy från syd.
Från vänster "Per Rinnström"
Bröderna Alvar o. Oskars hus o. bod
Oskars hönshus vid vägen.
Tredje brodern Fritz i hemgården
med vinkelladugården stolpbodan
och rian.
"Pauls" med bod och nere vid sjön
"Petrus" med ladugård och dasset på träskbrinken
Sist "Sven Bergmans" och "Erikladarna" på Skonmyran
Ture Strömbäck 2005

Bild 16 Vy sedd från Syd

Träskgårdarna 1940 tal.
Från vänster Per Rinnström, bröderna Alvar o Oskar och Oskars hönshus nedanför vägen. Tredje brodern Fritz i hemgården med vinkelladugård stolpboda och ria.
Pauls med bod, och nere vid sjön "Petrus" med ladugård och dasset på Träskbrinken . Längst till höger "Sven Bergmans" och "Erikladorna" på Skonmyran. Två soldattorp har funnits här, ett bakom rian ovanför Per Rinnström och det andra på Sven Bergmans ställe.
Vägen till Träskgårdarna delas av från Flakabacksvägen vid Lundbäcksrian.
En annan kärrväg till Fritz förbi rian, kommer från Körmyrgärdan vid Britbacken där den går ut från Flakabacksvägen

Till höger: Interiör från Fritz hem.
Fotot taget under sent 1910 tal.
Fritz föräldrar samt Berta Lundbäck från Lundbäcksgården.

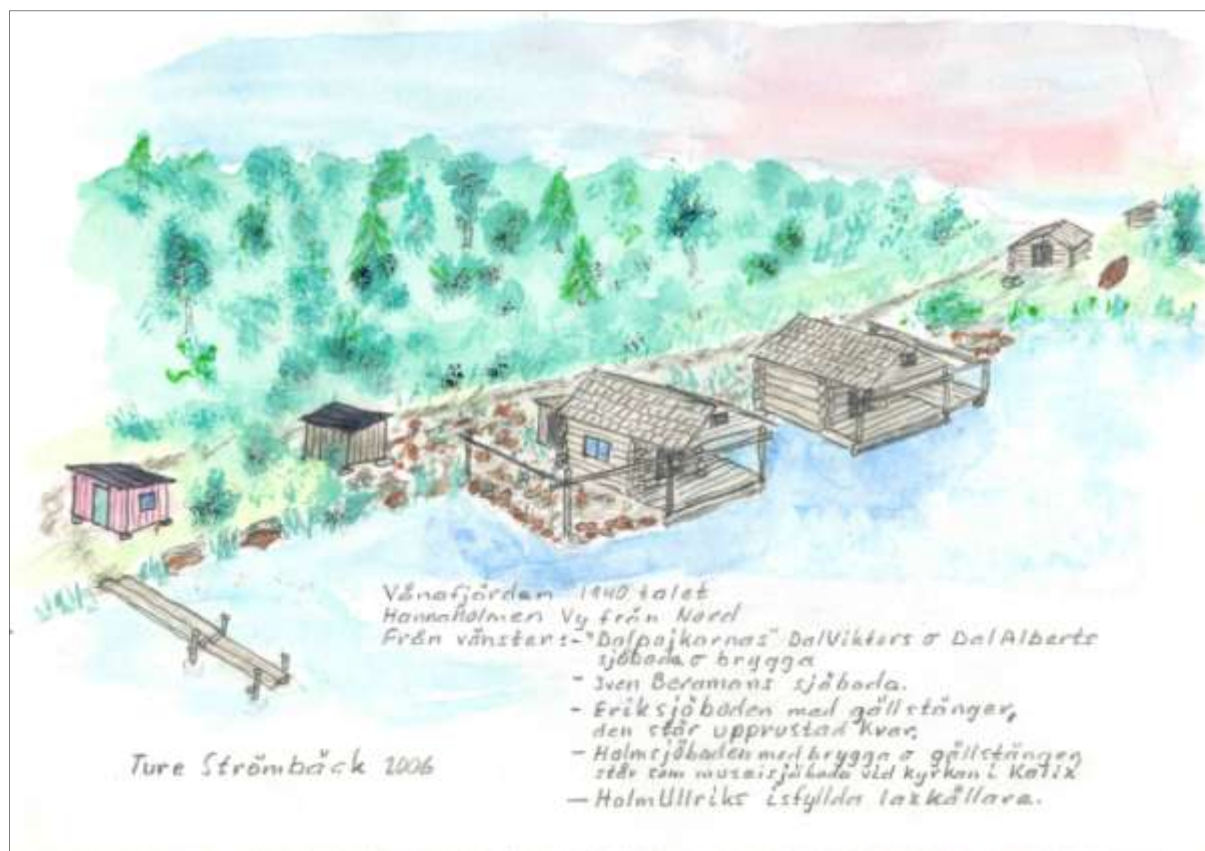

Bild 17 Vy sedd från Nord

Hannasundet 1940 tal.

Hannaholmen eller Hannasundet från vänster:
DalViktors och DalAlberts "Dalpojkarnas" sjöboda och brygga.
Sven Bergmans sjöboda, båda två i regelvirke.
Eriksjöbodan med gällstänger och litet skjul på baksidan.
Eriksjöbodan står upprustad kvar.
Holmsjöbodan med gällstänger på sidobrygga.
Holmarna hade sitt laxfiske huvudsakligen på Lilla Trutskär.
Holmsjöboden står som museisjöbod på Kalix kaj vid kyrkan.
HolmUlriks iskällare.
Iskällaren för lax revs i slutet av 1940 talet.

Bild 18 Vy sedd från Syd

HolmSvens 1930 - 1940 tal.

HolmSvens Björkbacken eller Björkbacka.

Bostadshus, vinkelladugård, bagarstuga, jordkällare och fyra lador. En sommarladugård låg fyrahundra meter bort till vänster utom bild. Gårdsgruppen byggdes upp på 1920 talet. Hilding Strömbäck köpte hemmanet i slutet 1940 talet av HolmSvens änka Alida, och idag har Hildings dotter Sonja övertagit hemmanet. Alla gårdshusen på Björkbacken står kvar.

I fonden Hannasundet med HolmUlriks laxkällare, Holmsjöbodan, Eriksjöboden, Sven Bergmans bod samt Dalpojkarnas sjöbod med brygga. Endast Eriksjöboden finns idag kvar i Hannasundet.

Den gamla kärrvägen söderut genom byn kan sägas starta här på gårdsplanen och går snett ner till vänster till "Holmgården"

Till höger går en väg mot "Hannasundet" och vänsterut mot sommar-ladugården under "Dalbacken".

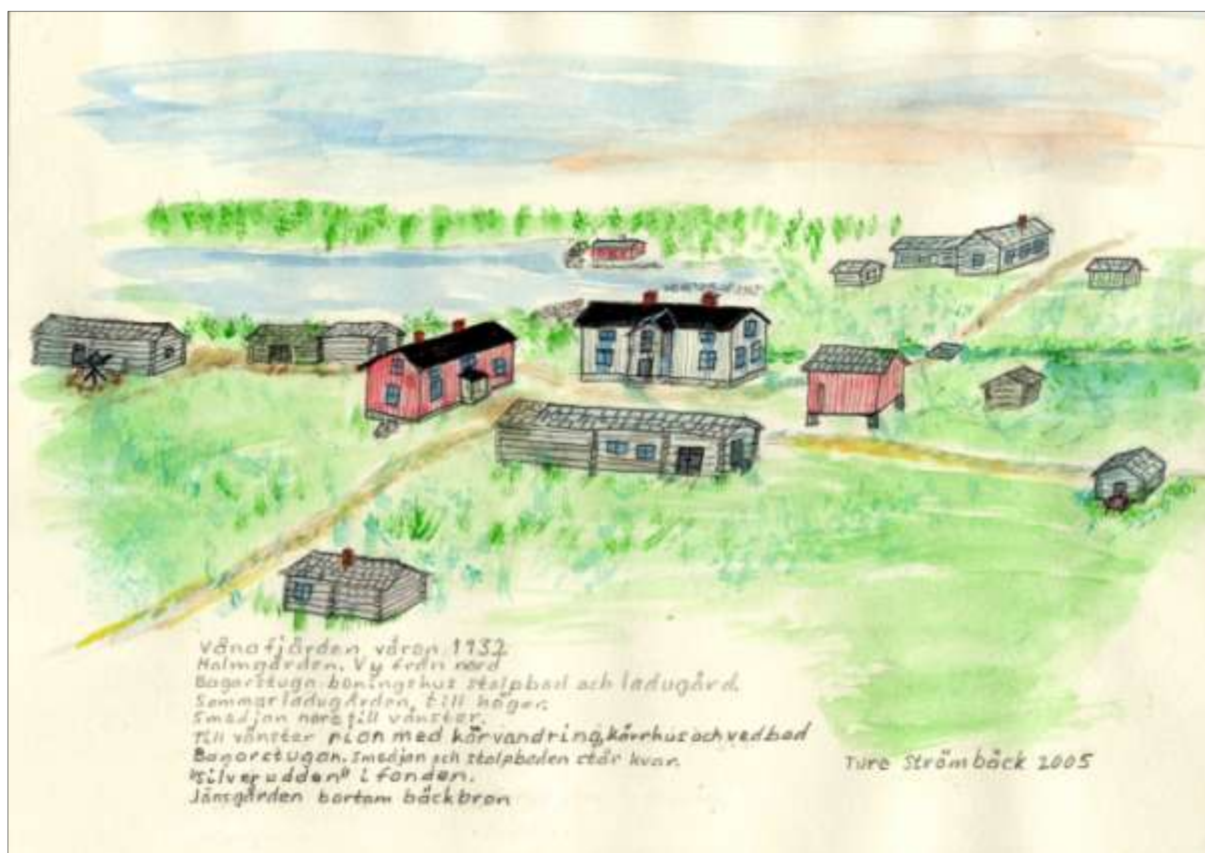

Bild 19 Vy sedd från Nord

Holmgården våren 1933

Bagarstuga, boningshus, stolpbod, ladugård och sommarladugården till höger. Smedjan nere till vänster. Borta till vänster rian med körvandring samt sammanbyggda kärrhus med vedbod.
Av originalhusen står bagarstugan smedjan och stolpboden kvar. HolmUlrik var bonde på Holmen, han var synsk. HolmValdemar övertog hemmanet efter HolmUlrik mot slutet av 1930 talet.
HolmUlrik var Byaålderman och efter honom HolmValdemar.
Rönnören "Silverudden" i fonden. Jönsgården bortom bäckbron.

Den gamla kärrvägen genom byn som går snett upp mot höger kommer från "HolmSvens" och fortsätter över bäcken bort till "Jöns" och "Josefs"
Vägen ut mot höger går till "Feton" och Eriksgården.
Vägen ner mot rian går både till "Häggholmen" och "Hannasundet"

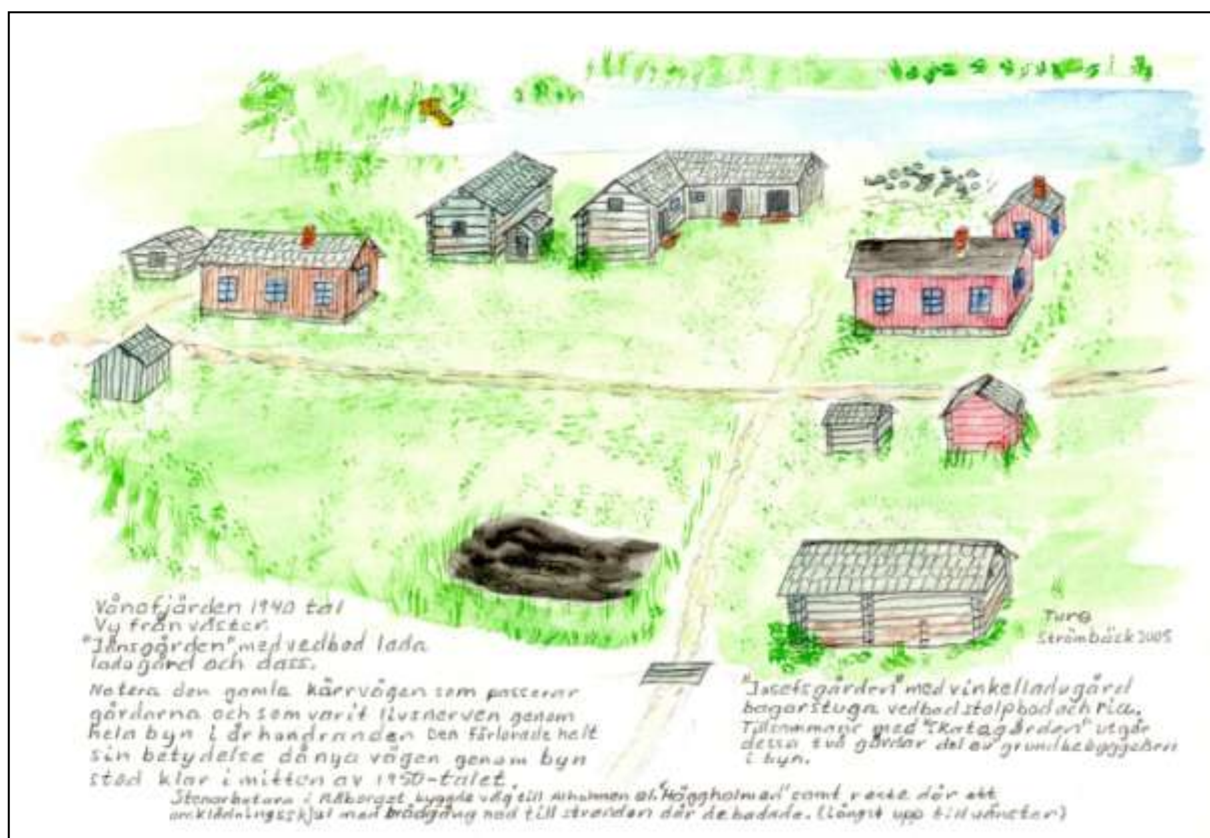

Bild 20 Vy sedd från Väst

Jöns och Josefs gårdar 1940 tal
Jönsgården till vänster med vedbod, lada, ladugård och dass. Till höger Josefs- gården med vinkelladugård, bagarstuga, vedbod, stolpboda och ria. Tillsammans med ErikGården, Skatagården utgör dessa två gårdar del av ursprungsbebyggelsen i byn. I fonden längst upp; Stenarbetare i Råberget byggde väg till Alholmen Häggholmen samt reste där ett omklädningsskjul med brädgång ned till stranden där de badade.
Endast Bagarstugan återstår av dessa originalhus.

Den gamla kärrvägen genom byn som går förbi Jöns och Josefs kommer närmast från "Holmen" och fortsätter till höger mot Skatan, den hade varit livsnerven genom hela byn i århundraden. Kärrvägen förlorade helt sin betydelse när nya vägen genom byn stod klar i mitten av 1950 talet.
Vägen ner i bild går till "Lundbäcksgården" i övre byn.

NEDRE BYN

Bild 21 Vy sedd från Nord

Skatagården och Bönhuset 1930 tal

Två boningshus, ladugård, bagarstuga, , vedbod och ria.
Bagarstugan brann ner till grunden i tidigt 1940 tal men återuppbyggdes.
Stolpboda, den andra i byn med dubbla utrymmen, revs på 1950-talet, liksom gamla boningshuset i rött. Gröna boningshuset revs på 1980 talet liksom rian med körvandring.
Bönhuset och mangelboden var bygemensamma byggnader.
I Bönhusets vänstra del fanns en lägenhet om ett rum och kök. Genom åren, kom denna lägenhet att hyras ut till ett flertal nygifta par tills de hunnit skaffa sig eget boende.
Bagarstugan vedbodan och bönhuset står kvar.
Karl Björk var byns postombud med postkontor under åren 1945 - 11 maj 1968.
Den gamla kärrvägen genom gårdsplan kommer närmast från Josefs och går vidare nedför Skatabacken mot Gretsholmen.

”Skatan" är benämningen på en bortre-, sista- eller yttersta plats, till stor del omgiven av vatten.
Från fornsvenskan i betydelsen spets, udde.

Säll är den som har till rättesnöre
att man bör noga tänka efter före
Tage Danielsson

NEDRE BYN

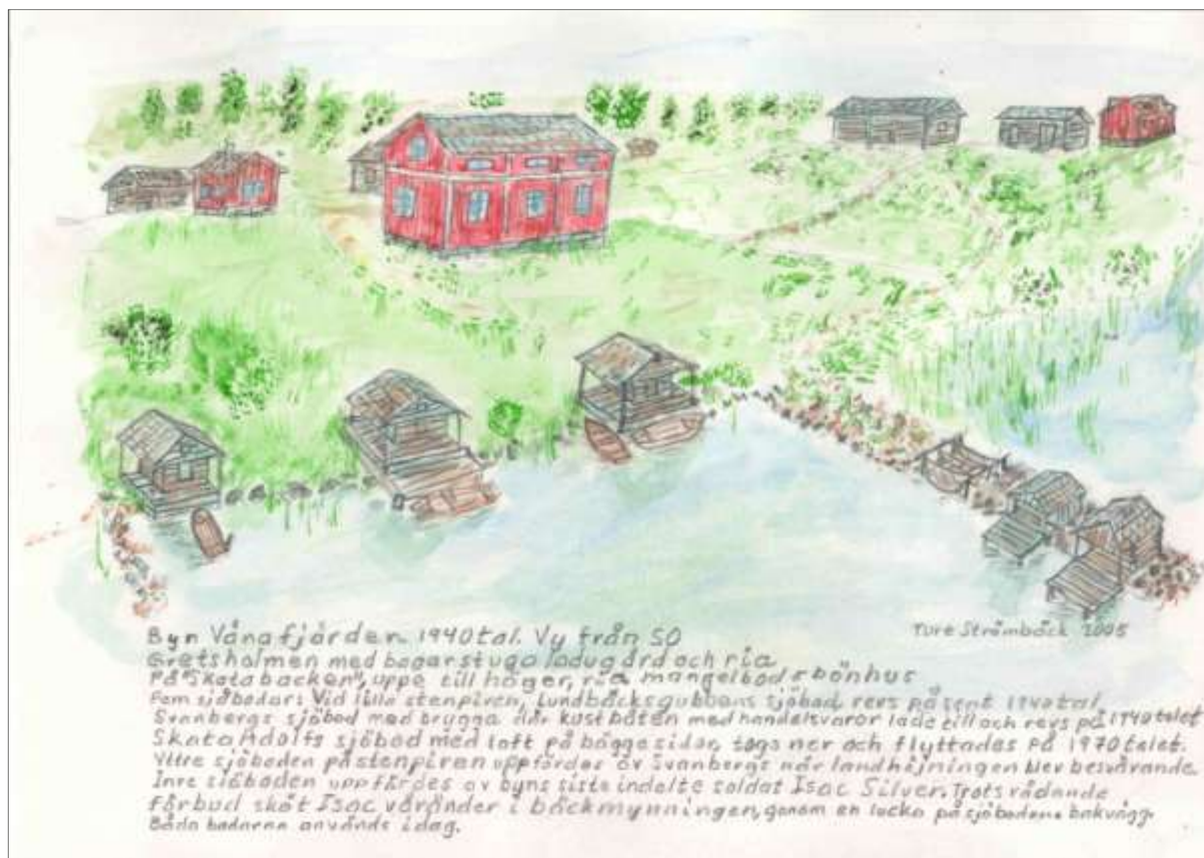

Bild 22 Vy sedd från Syd

Gretsholmen 1940 tal.

Gretsholmen med bagarstuga ladugård och ria. Rian revs ner då nya vägen genom byn byggdes. Huset på Gretsholmen uppfördes, som ersättning för GretsholsAugusts bostad på Stora Bergholmen, av Bergman & Hummel då de startade sågverket där år 1896.

Fem sjöbodar vid stranden. Från vänster Lundbäcksgubbens sjöbod som revs på sent 1940 tal. Svanbergs sjöbod med brygga där kustbåten med handelsvaror lade till. Sjöboden revs på 1940 talet. SkataAdolfs sjöbod vid piren hade loft på bägge sidor. Sjöboden togs ner och flyttades på 1970 talet ev. till Risön.

Yttre sjöbodan ute på piren uppfördes av Svanbergs när landhöjningen blivit för besvärande. Sjöbodan till vänster på piren, närmast gällstängerna, uppfördes av byns siste indelte soldat Isac A. Silver.

Trots rådande förbud sköt Isac våränder i bäckmynningen genom en lucka på sjöbodans bakvägg.

Båda sjöbodarna används idag.

Vägen nerför "Skatabacken" kommer från Skatan och passerar Gretsholmen och går vidare till vänster till Svanbergs.

RobertStig hoppade en gång upp och skulle grabba tag om en av gällstängerna ute på stenpiren. Gällstängerna hade upprättstående metallpiggar på ovansidan där man skulle kunna haka upp nät som skulle hänga på tork. Med lärdom därav har inte RobertStig hoppat upp någon mer gång för att hänga sig i en gällstång.

Den gamla kärrvägen genom byn kommer från Skatan via mangelbodan och Skatarian, ned för Skatabacken och passerar Gretsholmsrian innan den fortsätter upp mot Svanbergs.

NEDRE BYN

Vånafjärden sent 1940 tal.
Till vänster Svanbergsgården. Vy från OST.
Stolpbod boningshus ladugård kärrhus där
vinter kördonen förvarades sommartid.
1700 tals bagarstugan där tunnbröd och
"Klädda" bakas än i dag. Endast bagarstugan finns kvar.
Nere till höger "Rauls."
Gamla bastun på väg bort mot "Elofs" under "Loitiberget."
Sigvard Silvers garage och "Hjälms" uppe i fonden

Ture Strömbäck
2006

Bild 23 Vy sedd från Ost

Svanbergsgården 1940 tal

Svanbergsgården med stolpbod, boningshus , ladugård och kärrhus för kördon, samt 1700 tals bagarstugan där tunnbröd har bakats in i nutid.
Endast bagarstugan finns kvar idag.
Svanbergsgården tillhörde den tidiga bebyggelsen i byn.
Nere till höger "Rauls".
Gamla bastun på väg bort mot "Elofs" under Loitiberget.
Isac Silver, byns siste indelte soldat, timrade upp huset åt Elof och Agnes. Isac timrade med laxknutning i knutarna, vilket var något nytt i byn.
Nils Fredrik från Roberts med söner bilade väggarna.
Sigvards garage och "Hjelms" uppe i fonden. Elofs, Rauls och Hjelms finns kvar.
Den gamla kärrvägen över gårdsplanen kommer närmast från Gretsholmen och fortsätter åt vänster mot Silvers.

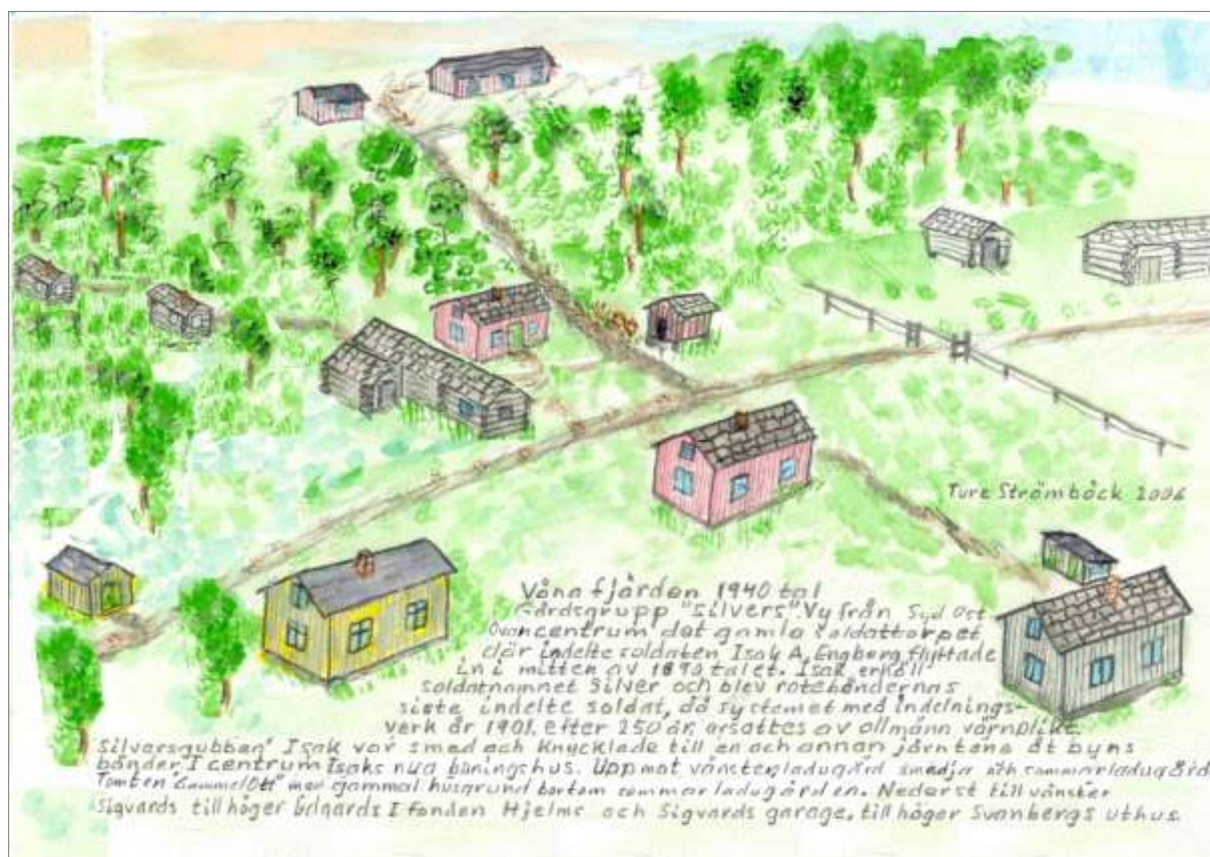

Bild 24 Vy sedd från Syd

Soldattorpet "Silvers" 1940 tal

I centrum ovan byavägen det gamla soldattorpet där indelte soldaten Isac A. Enberg flyttade in i mitten av 1890 talet. Isac erhöll soldatnamnet Silver och blev roteböndernas siste indelte soldat när indelningsverket efter 250 år ersattes av allmän värnplikt året 1901. "Silversgubben" Isac var smed och knycklade till en och annan järnten åt byns bönder. Till vänster ladugården med boda, samt smedjan och där bortom låg sommarladugården. Ovanför sommarladugården ska gamla grunden efter "GammelOtts" ligga. Lilla stolpbodan ovan vägkorset. Ovanför till höger mellan stolpbodan och vägkorset stod ett gammalt större timrat uthus. När systemet med indelta soldater upphört, ansåg rotebonden på Lundbäcksgården att huset skulle återgå till honom varför det flyttades och användes där som vedbod in på 1980 talet.

Isac byggde senare ett nytt bostadshus åt sig som låg i centrum precis hitom byavägen. Det huset knutade han med laxknut, så det hade därför inga utskjutande knutar.

På 1930 talet timrade Isac upp huset åt Elof Strömberg under Loitiberget. Han timrade även det huset med laxknutar. Laxknutning var ett nytt inslag i husbygge i byn. Isacs söner, Sigvard till vänster och Edgar till höger. Området bakom Sigvards hus och ner mot sjön kallades gammalt tillbaks för "Rodden". I fonden Sigvards garage samt "Hjelms".

Sigvards hus och stolpbodan återstår av originalhusen.

Vägen upp i backen kallades Silversbacken.

Den gamla kärrvägen genom byn kommer närmast från "Svanbergs" och går över Isacs gårdsplan och fortsätter till vänster mot "Roberts".

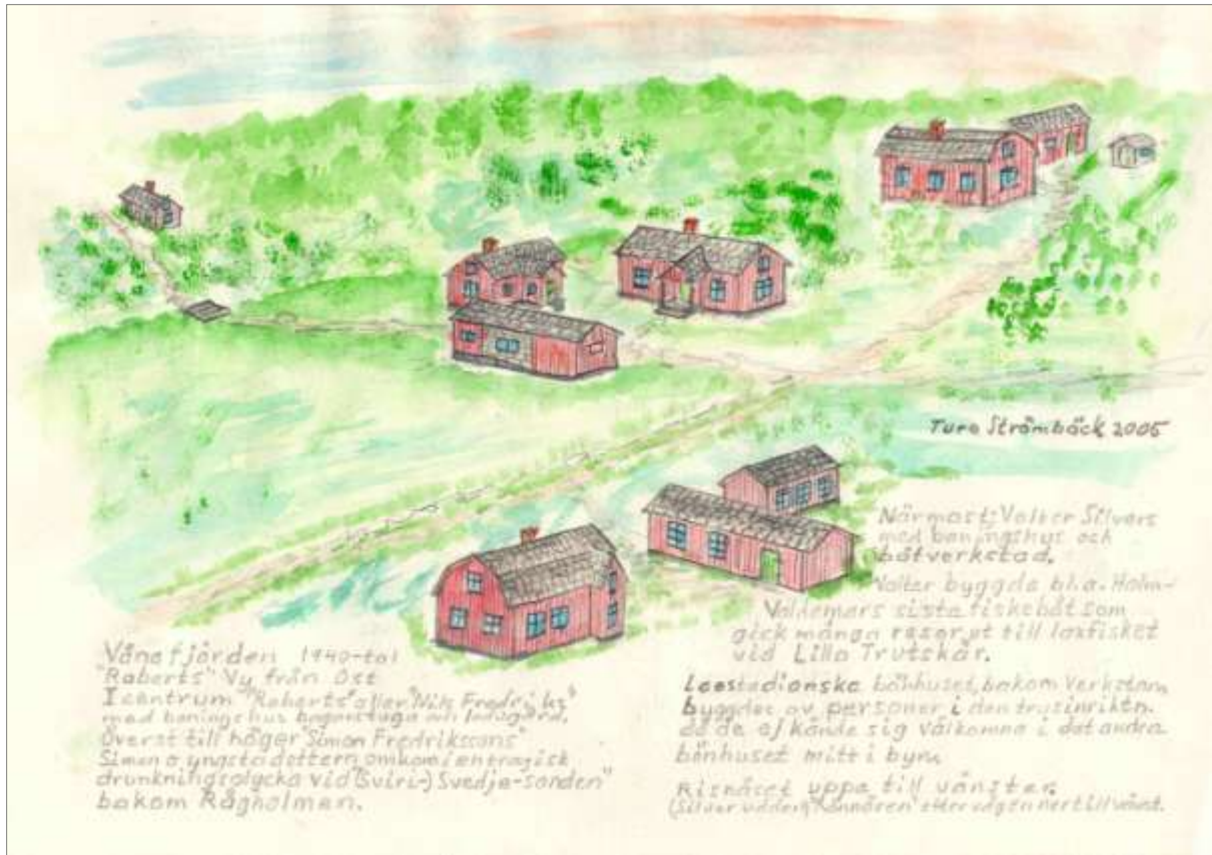

Bild 25 Vy sedd från Ost

Roberts 1940 tal

I centrum "Roberts" eller "Nils Fredriks" med boningshus bagarstuga och ladugård. Överst till höger Simon Fredrikssons. Simon och yngsta dottern omkom i en tragisk drunkningsolycka vid badstranden Svedjesanden "Svirisanden" bakom Rågholmen.

Närmast "Valter Silvers" med boningshus och båtverkstad. Valter byggde bl.a. HolmValdemars sista fiskebåt som gick många fisketurer ut till laxfisket vid Lilla Trutskär. Valter var själv hängiven fiskare.

Bakom båtverkstaden, Laestadianska bönhuset som byggdes av personer i den trosin- riktningen då de ej kände sig välkomna i det andra bönhuset mitt i byn.

Alla husen står kvar idag.

Den gamla kärrvägen genom Roberts kommer närmast från Silvers och fortsätter till vänster mot Risnäset.

Vägen till "Silverudden" går ner till vänster.

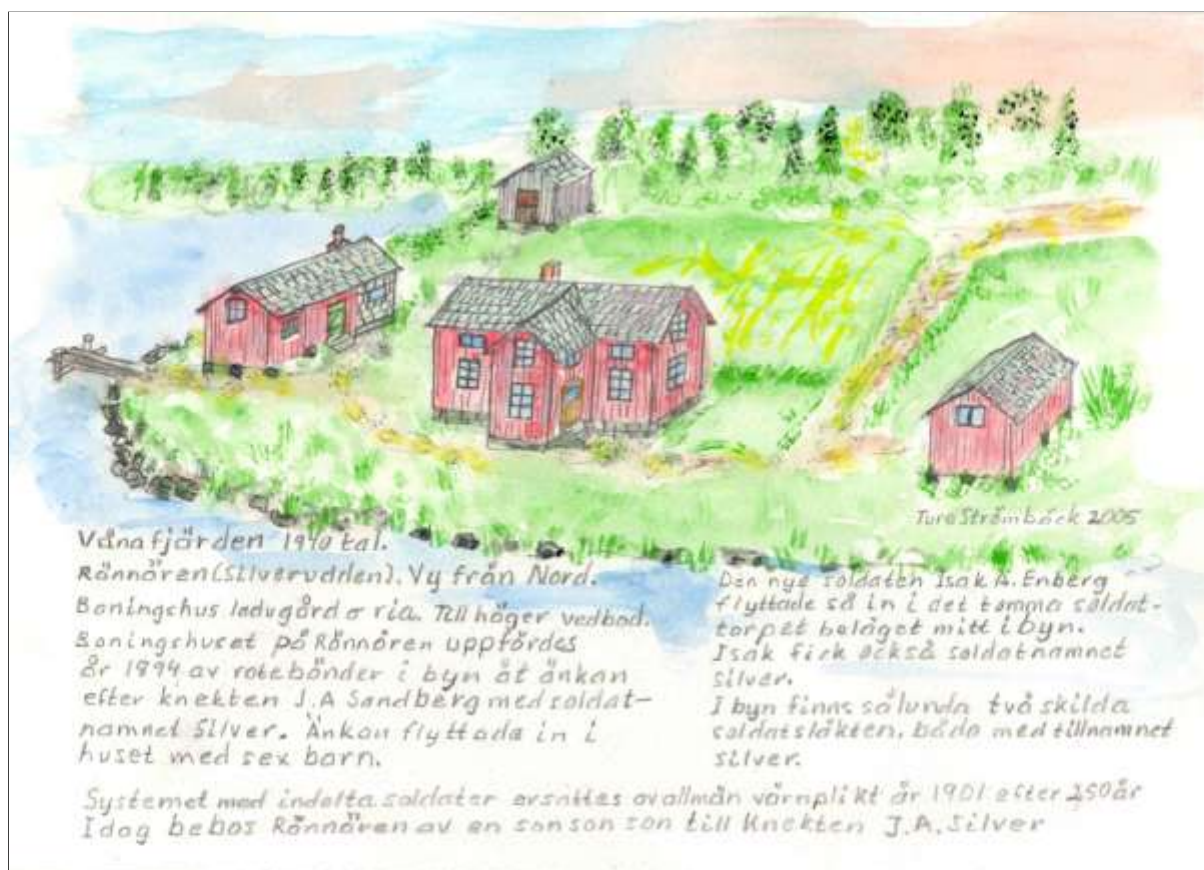

Bild 26 Vy sedd från Nord

Silverudden 1940 talet

Rönnören eller "Silverudden" med boningshus ladugård och ria. Till höger vedbod. Boningshuset på Silverudden uppfördes år 1894 av byns rotebönder åt änkan efter knekten J.A Sandberg med soldatnamnet Silver. Änkan flyttade in i huset med sex barn. Som synes är denna gårdsplats mycket vackert belägen på udden ner mot sjön. Strax bortom rian fanns ett fiskeställe som ingick i byns turordningslista. Fiskestället behöll sin betydelse för tidigt vårfiske av sik och abborre in på tidigt 1950-tal. Den nye soldaten Isak A. Enberg flyttade så in i det tomma soldattorpet mitt i byn. Isak erhöll också soldatnamnet Silver, se bild 24.

I byn Vånafjärden finns sålunda två skilda soldatsläkten, båda med tillnamnet Silver.

Systemet med indelta soldater ersattes år 1901 efter 250 år av allmänna värnplikten.

Av ursprungshusen återstår endast rian. Silverudden bebos idag av en sonsonson till knekten J.A.Silver.

Vägen till Silverudden kommer från "Roberts".

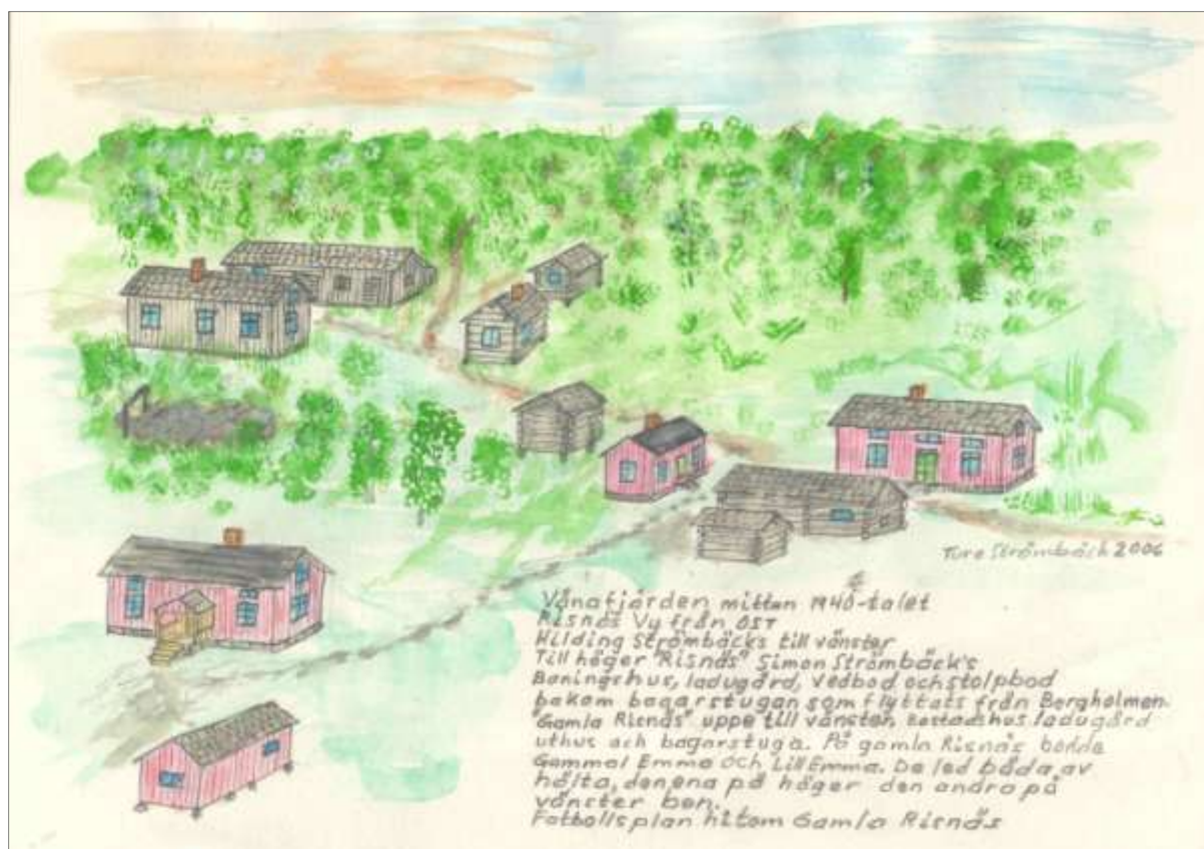

Bild 27 Vy sedd från Ost

Risnäs 1940 tal

Hilding Strömbäcks nere till vänster och till höger "Risnäset" Simon Strömbäcks. Boningshus ladugård vedbod bagarstuga och stolpbod bakom bagarstugan, vilken under 1940 talet flyttades från Bergholmen.
"Gamla Risnäs" uppe till vänster. Bostadshus ladugård med dass samt vedbod uthus och gamla bagarstugan.
På gamla Risnäs bodde GammalEmma och LillEmma. De led båda av hälta, den ena på höger den andra på vänster ben.
Fotbollsplan hitom Gamla Risnäs.
Hildings hus och boda, Simons bagarstuga, ladugård och boningshus samt Gamla Risnäsboningshuset står kvar idag av originalhusen.
Den gamla byavägen genom Risnäsgårdarna kommer från Roberts fortsätter åt vänster mot Käppvallen, och vägen uppåt mot Ryftan och fortsättningen mot Vikmanholmen.
Hilding sålde huset till sin svåger Volrad Ohlsson, och köpte "HolmSvens" hemman.

Bagarstugan hos RisnäsSimon ska ha flyttats från Stora Bergholmen, liksom Hildings hus där de ingått i Bergman & Hummels verksamhet.

Bild 28 Vy sedd från ost

Käppvallen 1940 tal

Käppvallen med boningshus bagarstuga ladugård stolpboda och vagnslider.
Bagarstuga och stolpboda står i original kvar.
I bakgrunden: Korsnäs till vänster och Kalle Olssons till höger.
Vägen in till Käppvallen kommer närmast från "Risnäsgårdarna"

Tala i vredesmod och du kommer att hålla
det bästa tal du någonsin har ångrat.
CHURCHILL

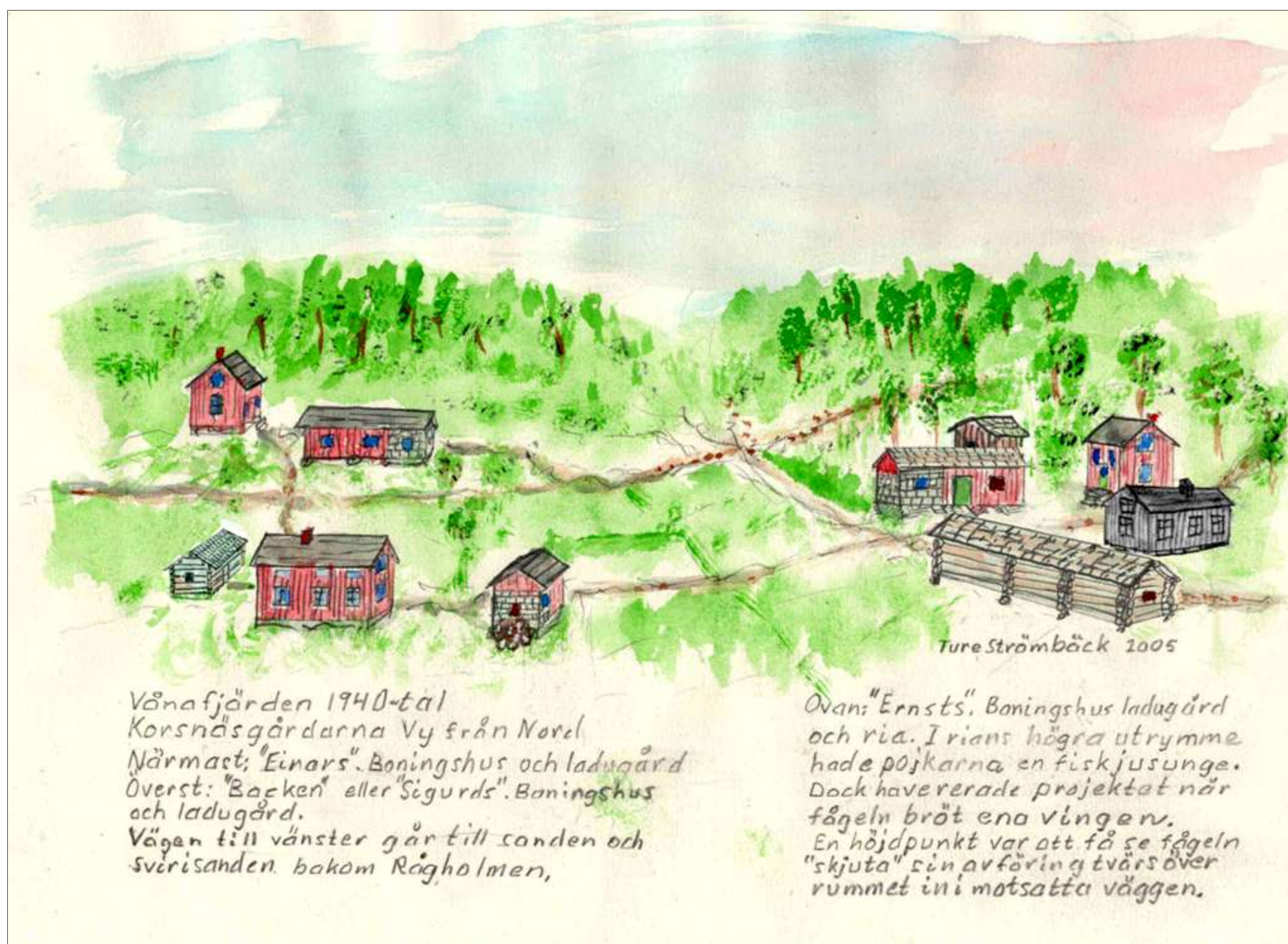

Bild 29 Vy sedd från Nord

Korsnäsgårdarna 1940 tal

Korsnäsgårdarna, de sista gårdarna i söder längst ner i byn. Närmast till vänster Einar Strömbergs, boningshus och ladugård och ria. Överst t.v "Backen" eller "Sigurds" med boningshus och ladugård. Vägen till vänster går mot ängsgärdan "Sanden" samt "Svirisanden" som ligger bakom Rågholmen.
Till höger "Ernst Strömbergs" med boningshus ladugård och ria. I rians högra utrymme hade gårdens pojkar en fiskjusunge. En höjdpunkt var att få se fågeln "skjuta" sitt träck tvärs över utrymmet in i motsatta väggen. Projektet havererade när fågeln bröt sin ena vinge.
Ernst ria revs under 1950 talet, övriga hus bör stå kvar i orginal.
Den gamla byavägen förbi rian kommer från Ryftan och går till vänster bort mot Karlsborg.

INDUSTRI BYN

Sammanfattning av industrier i byn

STENBRYTNING

Under perioder var arbetstillfällena många i Vånafjärden. Stenbrottet med upp till 75 stenarbetare i början av 1940 talet. Ett stort antal yrkesvana stenarbetare från Bohuslän bröt stenblock ur Råberget.

Det var orostider och de stora stenblocken fraktades med stånkande gengasdrivna lastbilar bort mot Tornedalen för att där utgöra tankhinder. Även kördes sten till hinder vid bron i Bondersbyn.

Stenbrottet i Råberget i början av 1940 talet

FLOTTNINGSANLÄGGNINGAR

Två flottningsanläggningar med upp till 100 arbetare vardera jobbade stundom i tvåskift för att hinna med att bygga de högsjöflottar som drogs av bogserbåtar ner till sågverken i Sundsvallstrakten.

Många gånger for Starkodder, den stora starka svarta ångdrivna bogserbåten dragande hundratals meter långa släp med dubbla led av högsjöflottar sammanlänkande med grova kättingar.

När Starkodder kommit in i Vånafjärdens skärgård och passerade Korpholmen på väg in mot Bergholmen eller Rågholmen då blåste den en resp. två signaler för att anmäla sin ankomst.

SÅGVERK

Längre tillbaka i tiden i slutet av 1890 talet hade Bergman & Hummel ett ångdrivet sågverk på Stora Bergholmen.

Sågverket gick dock med förlust och lades ner efter fyra år, året 1900.

SKVALTKVARNAR

För tidigare generationer var industrialisering ett okänt begrepp där i bondebyn Vånafjärden, men visst var man mekaniserad.

I mitten av 1600 talet fanns kvarnar i bäcken mitt i byn. Och enl. jordeboken år 1750 fanns "sågkvarnar och skvaltkvarnar" i forsen på Erikbacken.

Källa HolmEriks historiska notiser.

Om den vattendrivna sågen sade de gamle, att sågklingan "gnagde" sig genom stockarna.

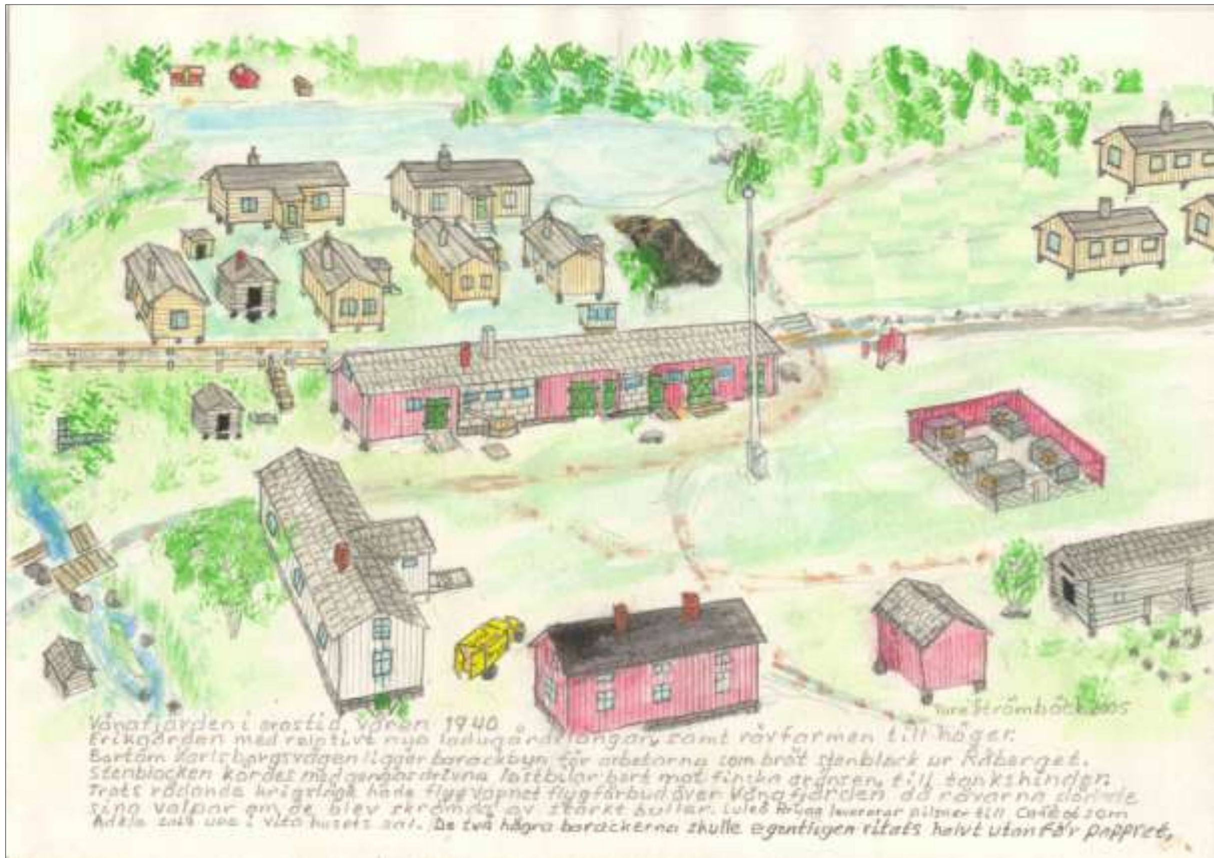

Bild 31 Vy sedd från Ost

Barackbyn 1940 tal

Vånafjärden i orostid.
Bortom Erikgårdens ekonomibyggnad låg barackbyn. En samling baracker för upp till 75 stenarbetare som bröt stenblock ur Råberget.
Det var gynnsamt att bryta sten här, för berget är sprucket i horisontella skivor med lämplig tjocklek.

Det var krigstider och Hitler skapade oro i Europa, så de stora stenblocken fraktades med stånkande gengasdrivna lastbilar bort mot Tornedalen för att utgöra grundstommen i tankhinder. Stenblock fraktades även upp mot Bondersbyn, där bron över Kalixälven skulle skyddas.

Erikgården hade nu på tio års tid förändrats. Jfr med Bild 12 Erikgården 1930 tal i delen Övre byn. Den gamla ladugården dasset och fårhuset är borta, smedjan med två ässjor är rivna. Ny ekonomibyggnad är uppförd, man hade startat en rävfarm, och den gula Luleå Bryggeribilen levererar pilsner till Caféet som inhystes i det vita husets sal. Här kunde arbetarna välförkänt avnjuta en sval pilsner efter en lång dag i stenbrottet.

Till höger mitt i bild ligger rävgården. Viktor Strömbäck "ErikViktor" husbonde på gården startade rävfarm på inrådan av sin svärfar. Ett 10 tal avelshonor av silverräv, platinaräv och någon rödräv. För att kunna förse rävarna med färskt kött året om förvarades köttet nedsänkt i stora kar fyllda med melass.
Det var alltid spännande när ErikViktor tog fram ett rävskinn, han hade handlag med dessa. När han först höll upp ett skinn som liknade "hej kom och hjälp mig", men när han strök över skinnet med ena handen så förvandlades det och blev helt fantastiskt vackert.
Trots rådande krigsläge rådde flygförbud över byn under vårtid eftersom rävhonorna, om de blir skrämda av kraftigt buller, ofta biter ihjäl sina valpar.
Hitler skulle säkert ha gapskrattat om han hört att detta förbud, med få undantag respekterades.
Den vita mangårdsbyggnaden ersattes med nytt hus 1971, vedboden vid trappen upp till vägen och rävgården är rivna liksom alla baracker.

Bild 32 Vy sedd från Nord

Bergman & Hummels Sågverk på Stora Bergholmen sent 1890 tal

Sågverket uppfördes 1896 men lades ner efter bara fyra års drift. Kunskapsluckorna om sågverket är många, kanske beroende på ett misslyckat projekt.
En studie av 1800 tals sågverk, små och medelstora, samt fynd på platsen och dess geografiska och skyddade läge ger följande troliga scenario:-

> Spåren efter sågtänder på planklämningar tyder på att det var en ramsåg. En ångdriven ramsåg med såghus i två våningar. Ett uppfordringsverk för sågtimret och ett ångpannehus i nära anslutning. Plankgångar och hästdragna kärror för landtransporter. Till sjöss, en ångdriven bogserbåt som drog pråmar lastade med plank och timmergrimmor. Bränsle till ångpannor fanns i överflöd.

På udden mellan spinkkajen och pråmkajen finns grus med inslag av flinta. Flintan tyder på att segelskutor lämpade sin barlast här och att de trafikerat områden med kustnära kritfyndigheter, tex. Skåne Danmark Dover eller Frankrike.
Förvaltarbostad och arbetarbarack fanns och vissa av dessa flyttades senare in till byn. Bergholmshällan till höger i bild gav gott lä och skydd för grimmor och uppankrade skutor.
Till höger utanför bilden, på Risholmen fanns under 1940 talet en barack för flottläggare som lade flottar för hand i denna viken.

Backsluttningen i fonden kallas Kolarbacken, där kol eller tjärbränning skett. Under mitten av 1700 talet exporterades många tiotusentals tunnor tjära från Bottenvikens kusttrakter. Exempelvis så exporterades från Piteå 7000 tunnor tjära år 1758. Till vänster utanför bild ligger Hollandsviken. Det är nära till hands att namnet har sin tillkomst ur en händelse med holländskt inslag, kanske en skuta som fraktade tjära och kol.
Under 1930 och 1940 talet när det låg många exporterande sågverk utefter Ångermanälven så var en av produkterna s.k "holländare" eller hålländarvirke, 1" X 4" - 5"
1 – 1.5 m långa bräder och staplades upp för torkning på vanligt sätt, men lite avsides. De användes till infordring i gruvor. Kan en sådan produkt och hantering och benämning kanske ha något med namnet Hollandsviken att göra?

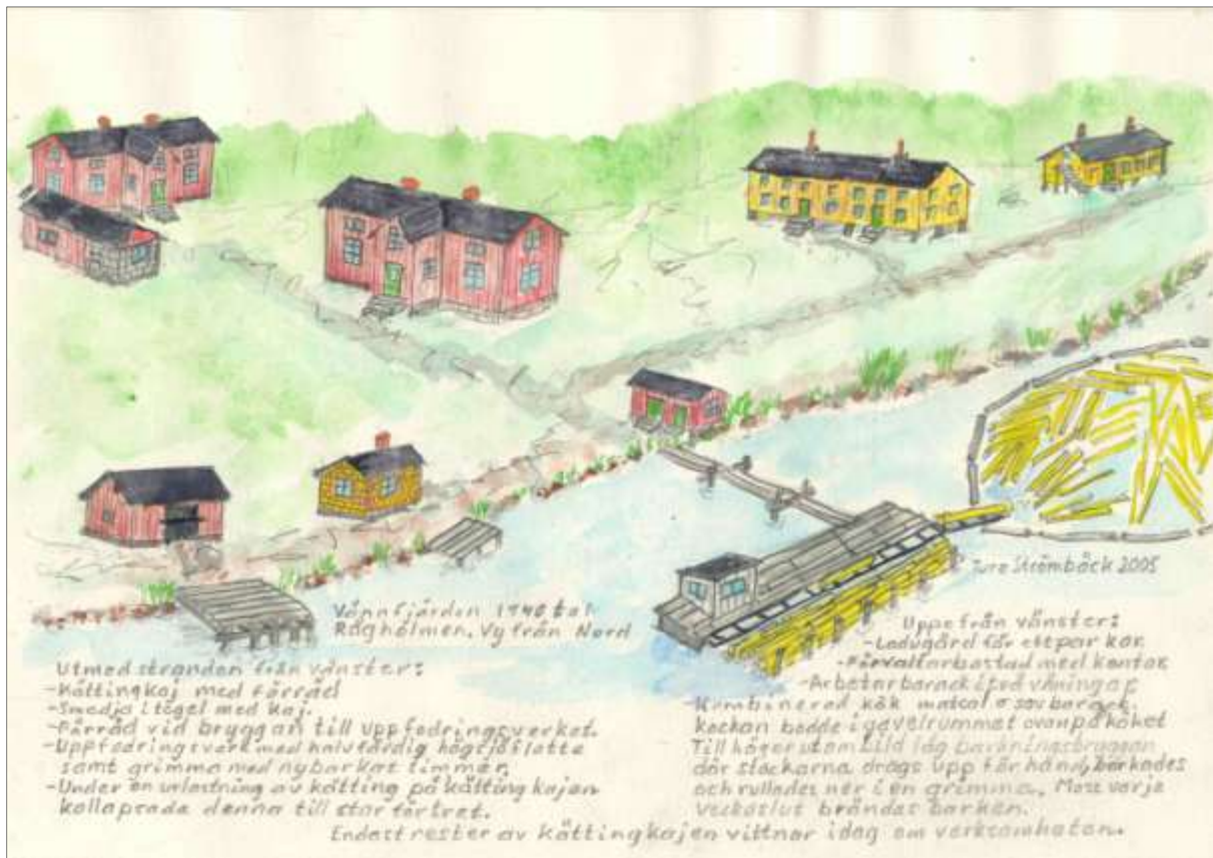

Bild 33 Vy sedd från Nord

Rågholmen 1940 tal

Flottanläggningen på Rågholmen var från början helt manuell. Så småningom anskaffades ett uppfordringsverk, "keratt" *. Under en högperiod fanns en hundra man stark arbetsstyrka. Många anställda var "utsocknes" och många av dem var raska grabbar från trakten av Överkalix.

Verksamheten pågick till slutet av 1960 talet och då hade motsvarande verksamhet på Lilla Bergholmen flyttats hit. Se bild 34. Under 1950 talet övergick man till vinterflott- läggning, då lastbilar började att köra virket ut på isen. Bilarna hade upp till 75m³ virkeslast, som tippades av direkt ner på isen. Isens tjocklek byggdes upp till två meters tjocklek, eftersom man i omgångar spolade upp vatten, som sedan fick frysa till.

Timmerflottarna släpades sedan av bogserbåtar ner till sågverken i trakten av Sundsvall.

Förutom förvaltarbostad med kontor, ladugård för några kor, fanns också smedja två förrådshus och ev. ett stall, en tvåvåningsbarack för arbetare, och en matsal där kockan bodde en trappa upp. Det enda som återstår av verksamheten är rester av kättingkajen. Denna brast en gång när den i dåligt skick överbelastades med kätting. Hela området är idag totalt överväxt med ungskog och husgrunderna av huggen sten är bortforslade.

Gropar minner om ett par jordkällare varav en inne i höskullen i ladugården.

*) Kerattbana:- transportbana för stockar vilka förs i sin längdriktning med hjälp av taggförsedda tvärstycken (keratt) på en ändlös kätting.

Bild 34 Vy sedd från Syd

Lilla Bergholmen 1950 tal

Flottningsverksamheten vid Lilla Bergholmen fanns redan på 1920 talet och under en period på 1940 - 1950 talet sysselsattes 100 man, vilka jobbade i tvåskift på dubbla barkbryggor och keratter.
Det fanns upp till sex baracker på ön för personal och kontor. Borta till höger var dubbla barkbryggor och transformatorn uppe i backen. Anläggningen låg utsatt för sydliga stormar varför extra stadiga skyddsflottar lades mot stenpiren vid Rödhällan "Reohällan". Stenpiren hade byggts upp vintertid med stenar från stranden.
Rudolf Strömberg var styrman på ”Kvicken” som med sin råoljemotor stretade och drog alla grimmor buntar och flottar. Under många år var Elof Strömberg bas för flottläggningen som lades ner under 1950 talet. Verksamheten fortsatte på Rågholmen till slutet av 1960 talet. Kontorshuset, nu fritidshus och ett förråd är vad som återstår av verksamheten. I viken nere till höger låg Svanbergs timrade sommarladugård samt Gretsholmsladugården.
Längst upp i fonden en barack på Risholmen för flottningsarbetare som lade flottar för hand tidigt 1940 tal, i viken mot Stora Bergholmen, med lä bakom Bergholmshällan.

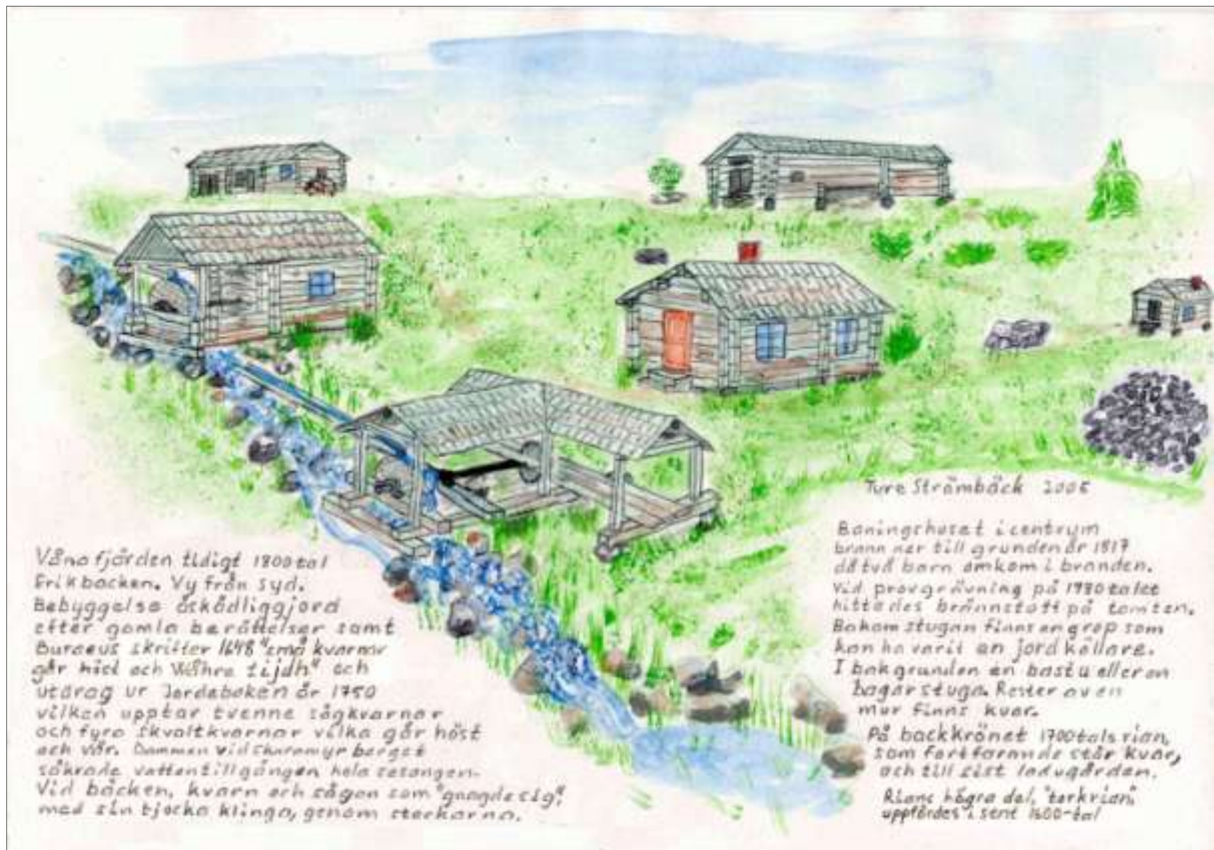

Bild 35 Vy sedd från Ost

Erikbacken tidigt 1800 tal

Erikbacken med bebyggelse åskådliggjord efter gamla berättelser samt utdrag ur Buraeus uppteckning "små kvarnar går höst och vårtid" samt Jordeboken år 1750 vilken tar upp tvenne sågkvarnar och fyra skvaltkvarnar "vilka går höst och vår".

Dammen över Skaramyrbäcken vid Skaramyrberget söder om Vejärv säkrade vattentillgång hela säsongen.

Fyra väl begagnade kvarnstenar hittades och togs upp ur forsen i bäcken under 1950 talet. En väl använd halvsten ligger som brosten till Erikstolpbodan. Stenar med rundslipade hål som tydligen har använts som lager har även hittats i forsen.

Kommentarer till bilden:-

I bildens centrum ses boningshuset som brann ner till grunden år 1817 varvid två barn brann inne och deras brända kroppar hittades på köksbordets plats. De hade troligen lekt med eld när pigan var och mjölkade korna och sedan tagit skydd under bordet när det började brinna. Vid provgrävning under 1980 talet hittades brännstoff på tomten.

Bakom stugtomten finns en grop som kan ha varit en jordkällare, och bort till höger en bastu ev. bagarstuga, där rester av en mur finns kvar.

På backkrönet 1700 tals rian som fortfarande finns kvar och till sist möjlig plats för ladugården. Sista ladugården på den platsen revs på 1930 talet.

Till vänster i forsen skvaltkvarn och sågverk

Endast 1700-tals rian står kvar.

Bord i trädgården på Eriksgården av en i forsen upphittad kvarnsten. Som klart framgår har kvarnstenen imponerande dimensioner.

Bild 36 Vy sedd från Nord

Sjöbod med laxryssja på tork 1940 tal

Eriksjöbodan vid Hannasundet, med laxryssja på tork.

Sjöbodan står på en bädd av spink som bör komma från Bergman & Hummels sågverk på Stora Bergholmen. Därför kan sjöbodan vara från tiden omkring året 1900. Sjöbodan har förståss mistat sin betydelse som redskapsbod för fiskeutrustning, då fisket lades ner i skiftet 1950-1960 talet.. Det var ju i den man låste in veven till båtmotorn och hängde upp den varma pälsen, och fiskegarnen hängdes upp på narar under taket ute på loftet. På grund av landhöjningen är det nuförtiden kappt möjligt att gå in med fiskebåt till sjöbodan.

Här i innersta Bottenviken varierar vattennivån dramatiskt med upp till tre meters skillnad vid kraftiga nordliga eller sydliga vindar. 250 meter torrland vid lågvatten och det finns ett märke inristat upp på fönsterkarmen dit vattnet nådde under en kraftig sydlig vinterstorm. Sjöbodan rustades upp av dåvarande husbonden Viktor Strömbäck i slutet av 1960 talet och Håkan Lindbäck nu ingift på Erikgården satte in nya kraftiga stocksyllar inunder, varför den i gott skick står kvar på sin forna plats.

Sjöbodan har ett högt musealt värde som minner om tiden och platsen då fisket var en vardagssyssla. Visst är det synd på alla de fina sjöbodar i Vånafjärden som skattat åt förgängelsen eller skingrats. Det är en kulturskatt som har gått Vånafjärdarna ur händer. Dessa enormt vackra sjöbodar som vittnade om gamla tiders fiske. Insatsen att sätta dem i stånd skulle inte ha kostat många dagsverken och skulle enkelt ha säkrat dem för de närmaste hundra åren!!!

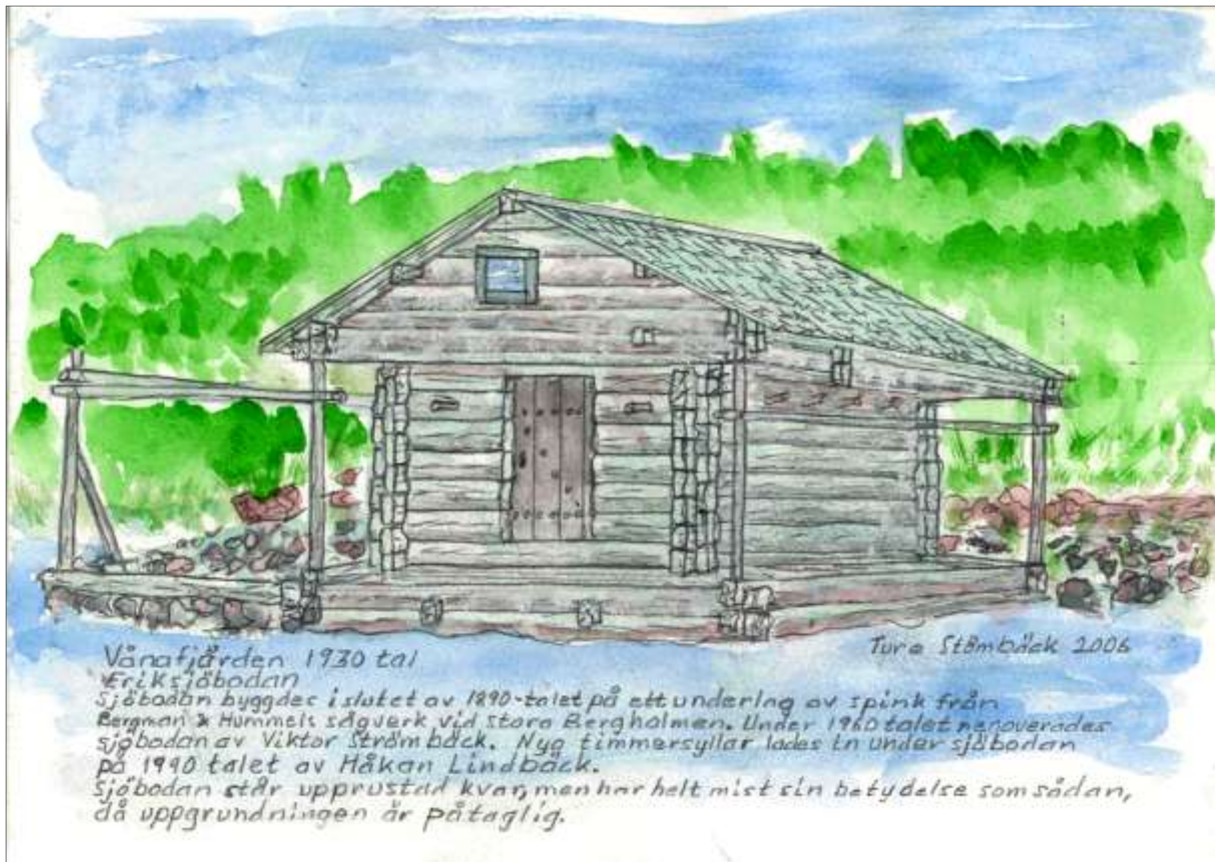

Bild 37 Vy sedd från Väst

Eriksjöbodan 1940 tal

Sjöbodan byggdes i slutet av 1890 talet på ett underlag av spink från Bergman & Hummels sågverk på Stora Bergholmen. Som nybliven pensionär renoverade ErikViktor sjöbodan under 1960 talet. Nya timmersyllar lades in under sjöbodan under 1990 talet av Håkan Lindbäck nu husbonde på Erikgården.

Sjöbodan står nu som ett monument över svunna tider då fisket var gott. Den minner om bonden som frampå kvällen kunde koppla av från bonderiet med en tur ut i skärgården för att vittja sina laxryssjor.

Sjöbodan står upprustad kvar, men har helt mist sin betydelse som sådan, då uppgrundningen nu är alltför påtaglig, men som museisjöbod i sin rätta miljö fyller den en allt viktigare uppgift.

Tänk er alla sjöbodar som står runt Sveriges kuster. Tänk om dessa revs. Ett Lysekil, Orust, eller Marstrand, ja tänk er Bohusläns hundratals fiskeplatser med sina tusentals gamla vackra sjöbodar borta, rivna. Vart toge då turisterna vägen???

År 2008 rustades sjöbodan upp med nya plankor ute på loftet och målades upp och säkrades för de närmaste 50 åren.

De gamle sade:- Man håller en lax i stjärten och kan också stödja upp den med andra handen under buken, men man förnedrar inte en lax med att grabba tag i gälarna.

Bild 38 Vy sedd från Nord

Holmsjöbodan 1970 tal
Holmsjöbodan plockades ner under 1970 talet, och år 1990 i renoverat skick sattes den upp som museisjöbod på Kalixkajen strax söder om kyrkan.
Detta var en mycket god sak för efterkommande generationer, men den hade inte heller skämt ut sig, om den få stå kvar på sin plats vid Hannasundet i renoverat skick. Holmsjöbodan kan vara från tiden 1880 talet.

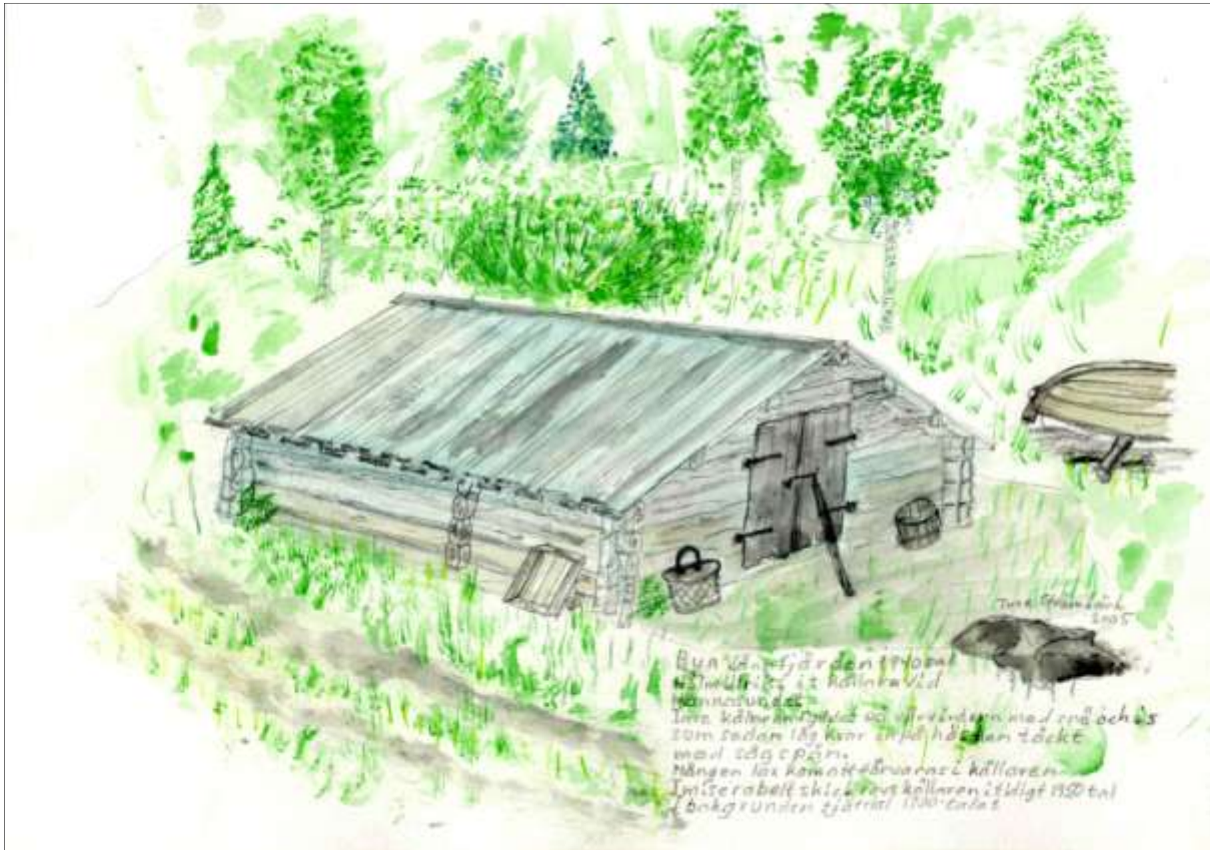

Bild 39 Vy sedd från Ost

HolmUlriks Iskällare i tidigt 1940 tal

Ulrik Strömbäcks "HolmUlriks" iskällare vid Hannasundet.

Det låga breda timrade huset med en förstuga och sen själva iskällaren som vintertid fylldes med is och snö som sedan täcktes med sågspån så att källaren höll sig kall till slutet av fiskesäsongen. Här har mången lax legat på is under HolmUlriks verksamma dagar. På planen ner mot sjön drogs båtarna upp inför vintern.

HolmUlrik med söner var laxuppköpare, de hade en iskällare också på Björkskär i Kalixälvens utlopp. Hit kom mycket lax från Vånafjärden, Ytterbyn och Storöhamn. All lax saltades i stora kar och skickades med någon kustångare till Stockholm.

Ulrik erhöll ett år guldmedalj för "bästa saltade lax" av köpmän i Stockholm.

HolmUlriks son HolmValdemar som också övertagit hemmanet fortsatte några år att nyttja iskällaren innan den revs i sent 1940 tal.

Deklamerat av ErikGunnar
Gudarna draga ej från människans utmätta levnad,
de timmar som ägnats åt fiske
Babylonisk inskrift ca 2000 år före kr.

Så ser området ut 2008 där HolmUlriks iskällare låg.

ENSKILDA HUS

Bild 40 Vy sedd från Ost

SkataAdolfs sjöboda 1940 tal
SkataAdolfs gamla vackra sjöboda.
Den enda i byn med loft på bägge sidor.
Taket var belagd med näver vilket var hållbarare än takstickor.
Till höger stenpiren vid Gretsholmen.
I fonden på Skatabacken, Mangelboden och Skatarian.
Sjöbodan flyttades från sin plats till Risön på 1970 talet.

Vånafjärdarna var våghalsiga på sjön,
men inte dumdristiga.

Säll är den som har till rättesnöre
att man bör noga tänka efter före.
Tage Danielsson

Bild 41 Vy sedd från Syd

Mangel bodan 1940 tal

Mangelbodan och Skatarian på krönet av Skatabacken. I Mangelbodan stod den stenlastade mangeln som byns gummor brottades med men som i gengäld gav släta dukar och lakan.
Det var ofta två eller flera gummor samtidigt, som hjälptes åt att dra den tunga mangeln, och därför var det till att ha gnuggat och gnott och sköljt lakanen rena och vita, för det var medhjälperskor med kritiska ögon som skulle komma att nagelfara tvätten.

I lidret förvarades byns gemensamma handpumpade brandspruta samt den av myndigheterna påbjudna brandhaken, med 4 - 5 m långt skaft. Byns innevånare kunde därför känna sig säkra om den röde hanen slog till, eller?
Rian revs ca 1960-70
När Mangelbodan revs i tidigt 1950 tal tog ErikViktor i sista stund reda på mangeln och brandutrustningen innan den skulle forslas bort till soptippen. De förvaras i Erikrian.

Bild 42 Vy sedd från Väst

Gamla Erikladugården 1930 tal

Den gamla timrade ladugården som revs in mot mitten av 1930 talet bör vara byggd på 1880 talet, se bild 12 i delen Övre Byn.
Den har troligen haft en föregångare på den platsen från 1820 talet, den tid då boningshuset stod nere på Erikbacken och som vid en tragisk händelse brann ner till grunden.
En ny modernare ekonomibyggnad sattes upp på gården 1934, och denna står fortfarande kvar i gott skick. Jämför bilderna 12 och 31.

Varför ljuga när det finns så många
olika sätt att säga sanningen på?
STIG JÄRREL

Bild 43 Vy sedd från Väst

Erikstolpboden 1940 tal

I stolpbodan(härbret) förvarades årets skörd av säd i stora bingar, och uppe på vinden för råttornas skull ett hängande bord för tunnbröd, öppet utan övertäckning. Vintertid så hängde där oftast en kalvkropp. Där finns en liten öppning i stolpbodsdörren så att katterna kunde ta sig in för att fånga eventuella råttor.

Åtminstone när jag var liten, anns små ljusa fläckar i taket i stolpboden.
Det var så, sa pappa ErikViktor, att när dom som pojkar brukade ta tunnbröd och smör ur smörbyttan och smörade på med tummen, så rensade de tummarna genom att sprätta iväg smörresterna upp i taket.

Stora runda träkar med saltad lax förvarades här under tidigt 1900 tal. Dessa läckte ibland så att golvtiljorna impregnerades med saltlake, och fortfarande in på 1960 talet slickade korna undersidan av golvet för att få i sig lite salt.

Stolpbodan kom att bli museum, för när ErikViktor pensionerade sig så samlade han samman gårdens alla äldre föremål och kom att fylla stolpbodans båda våningsplan med föremål från 1800 talet.

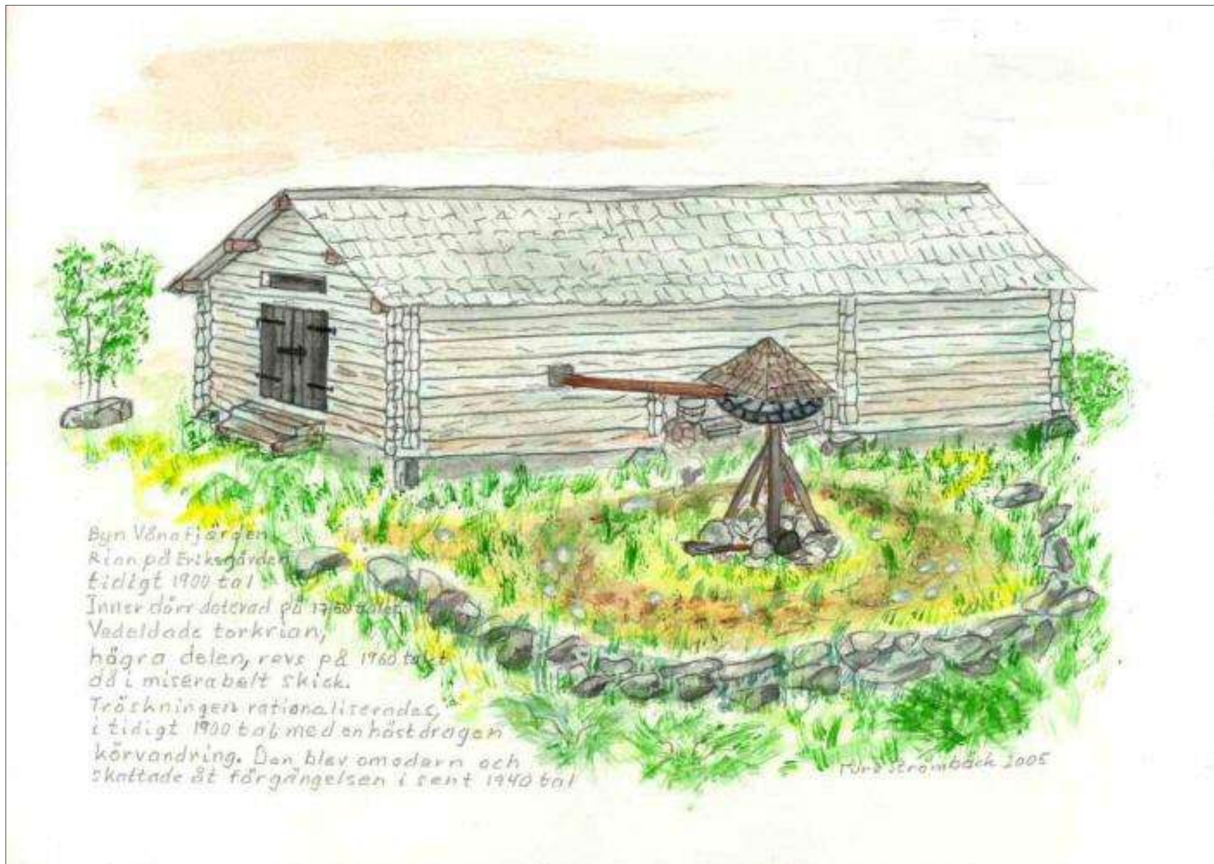

Bild 44 Vy sedd från SydOst

Erikrian tidigt 1900 tal.

Vedeldade torkrian från sent 1690-tal, högra delen, där man lät röken cirkulera i torkrian, för effektiv torkning och därför var väggarna helt svarta av sot. I mittenavdelningen tröskade man med slagor, och till vänstra avdelningen kastades den tröskade halmen där man skilde agnarna från säden.
Tröskningen rationaliserades i tidigt 1900 tal när en hästdragen tröskvandring installerades. Även tröskvandringen blev omodern och skattade åt förgängelsen i sent 1940 tal.

Delen torkrian revs på 1960 talet då i miserabelt skick och endast delar av muren återstår, men de övriga riadelarna står i gott skick kvar.

En inre dörr/lucka med inskuret bomärke årtal från år 1700 finns bevarad kvar. Delen torkrian, revs ner 260 år gammal. Dörren satt mellan torkrian och trösk- utrymmet.
Spår av körvandringen finns kvar.
Ut över högra kanten runt körvandringen tömdes slaskhinken.

ENSKILDA HUS

Torkrian innan den revs ner på 1960 talet
Foton av delen torkrian innan den revs, samt foto av bomärke och årtal 1700 inristat på dörren som satt mellan torkrian och tröskrian. Notera den av sot svärtade dörrsidan som vetter in mot torkriedelen.
Torkrian byggdes i slutet av 1690-talet.

Befolkningen vid denna tiden var oftast inte skrivkunniga varför varje hemman hade ett eget bomärke vilket hemmansägaren använde som signatur i stället för namnteckning när dokument skulle undertecknas.
Bomärket följde med hemmanet och inte tillfälliga hemmansägare.

ENSKILDA HUS

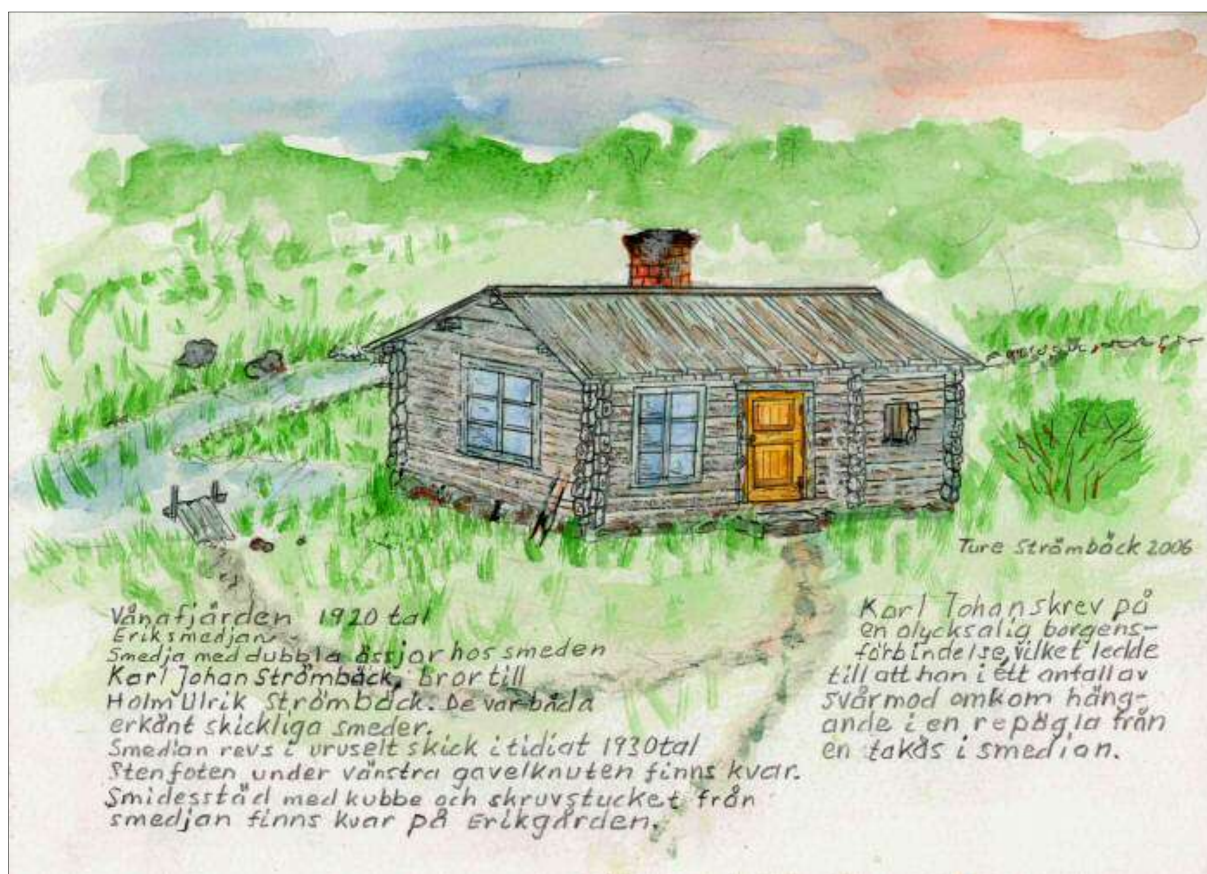

Bild 46 Vy sedd från Ost

Eriksmedjan med dubbla ässjor 1910 tal
Smedja med dubbla ässjor hos dåvarande husbonden och smeden Karl Johan Ström bäck. Karl Johan var bror till HolmUlrik på Holmen och de var båda erkänt skickliga smeder.
Eriksmedjan revs i uselt skick i tidigt1930 tal. Stenfoten under vänstra gavelknuten finns fortfarande kvar.
Karlsborgsvägen byggdes 1934, och dess streckning går över kolbodan, dvs. högra delen av huset.
Smidesstädet med kubbe samt skruvstycket från smedjan finns kvar på Erikgården.
År 1923 kom Karl Johan att skriva på en borgensförbindelse som förföll till inlösen. Karl Johan kom därav in i ett svårmod som slutade med att han omkom hängande i en repögla fastsatt i en takås i smedjan. Karl Johan var ogift men hade piga för det husliga. Det var också så att pigan på gården kom att skära av det olycksaliga repet som Karl Johan hängt sig i. Pigan gifte sig senare med Nils-Fredrik från Roberts.
Karl Johan hade kvällen innan velat att skulle sova över hos honom, men Viktor var tvungen att gå hem. Viktor ångrade senare detta beslut. HolmViktor då 23 år övertog sysslorna på Erikgården och senare köpte han Erikhemmanet där han var husbonde i 40 år.
Som husbonde på Erikgården fick han som sig bör tilltalsnamnet ErikViktor.

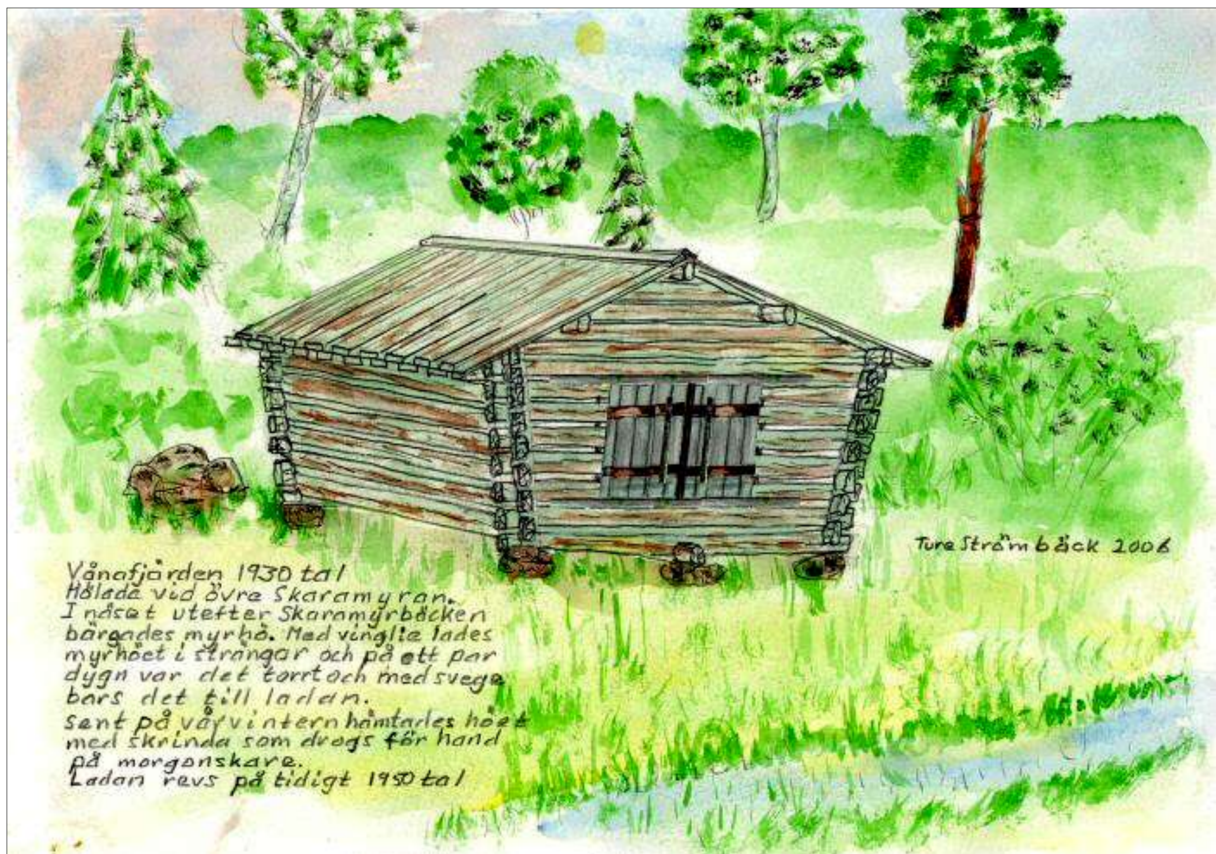

Bild 47 Vy sedd från Ost

Hölada oppi Skaramyran 1940 tal

Hölada vid övre Skaramyran.
I näset utefter Skaramyrbäcken bärgades starr och fräken, myrslåtter kallad. Man slog med vinglie och då lades höet i strängar så att det skulle vara enkelt att samla upp. Myrhöet torkade snabbt och efter ett par dagar bars det med svege till ladan.

Sent på vårvintern hämtades hö från ladan med höskrinda som drogs på tidig morgonskare till nedre Skaramyran till hästen som då slapp pulsa en km i djup snö.
Starrhö användes även som skohö i stället för strumpor. Det var torrare och varmare och kastades efter en dags användning.
Ladan revs på tidigt 1950 tal.

ENSKILDA HUS

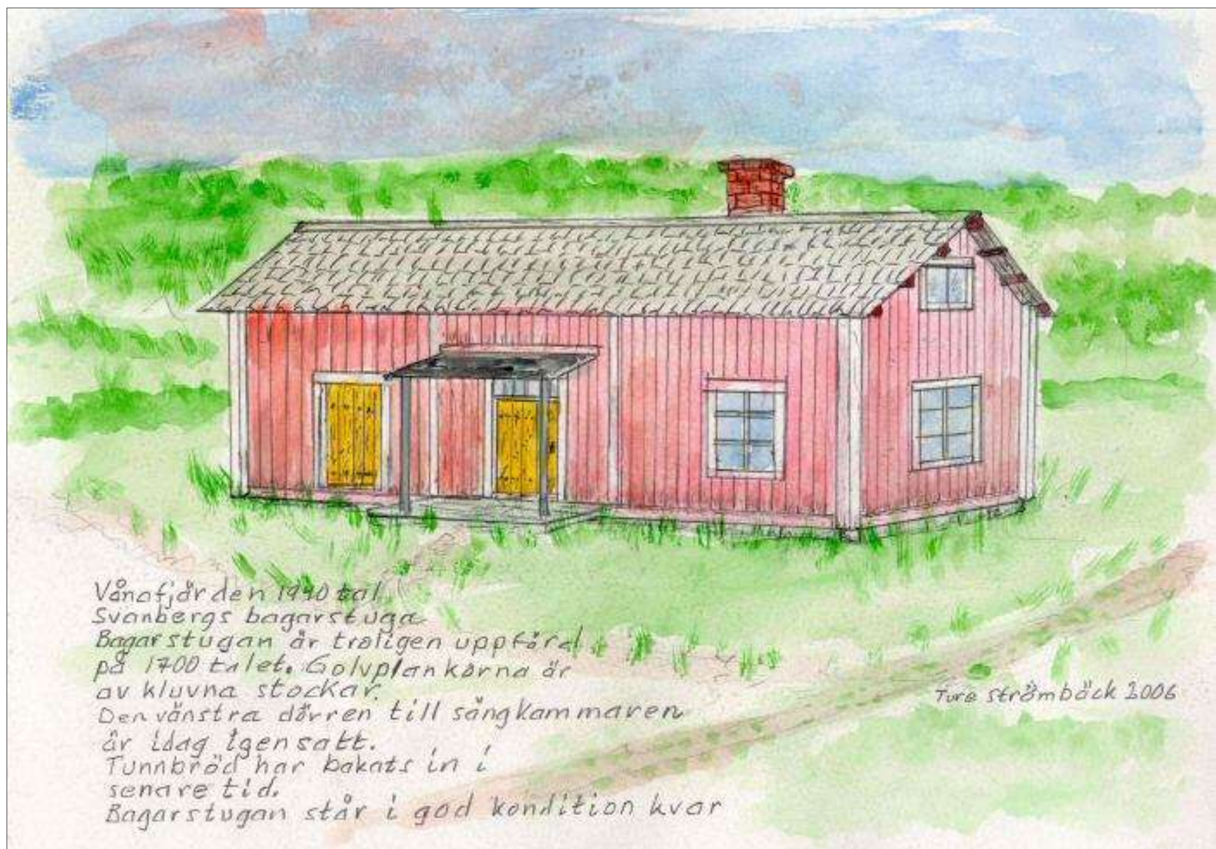

Bild 48 Vy sedd från SydOst

Svanbergsbagarstugan 1940 tal

Bagarstugan är troligen uppförd under 1700 talet. Golvplankorna är av kluvna på golvsidan tillhyfsade stockar. Den vänstra dörren till sängkammaren är idag övertäckt. Innanför den dörren skall det enligt uppgift ligga en sten som inte togs bort utan sticker upp ovanför golvtiljorna. Tunnbröd har bakats här in i senare tid. Bagarstugan står i bästa kondition kvar. Sista minnet av SvanbergsHulda, husmor på gården, var när vi pojkar cyklade genom gården och Hulda stod på bron till bagarstugan lutade lite med handen mot brostolpen. Hon hade en halvknäppt grå kofta på sig, året bör ha varit mitten av 1940 talet.

Några dagar efter det att texten ovan skrivits erhöll jag några gamla foton och bl.a. ett med Hulda i grå kofta sittande i eftermiddagssolen på bron till bagarstugan!

ENSKILDA HUS

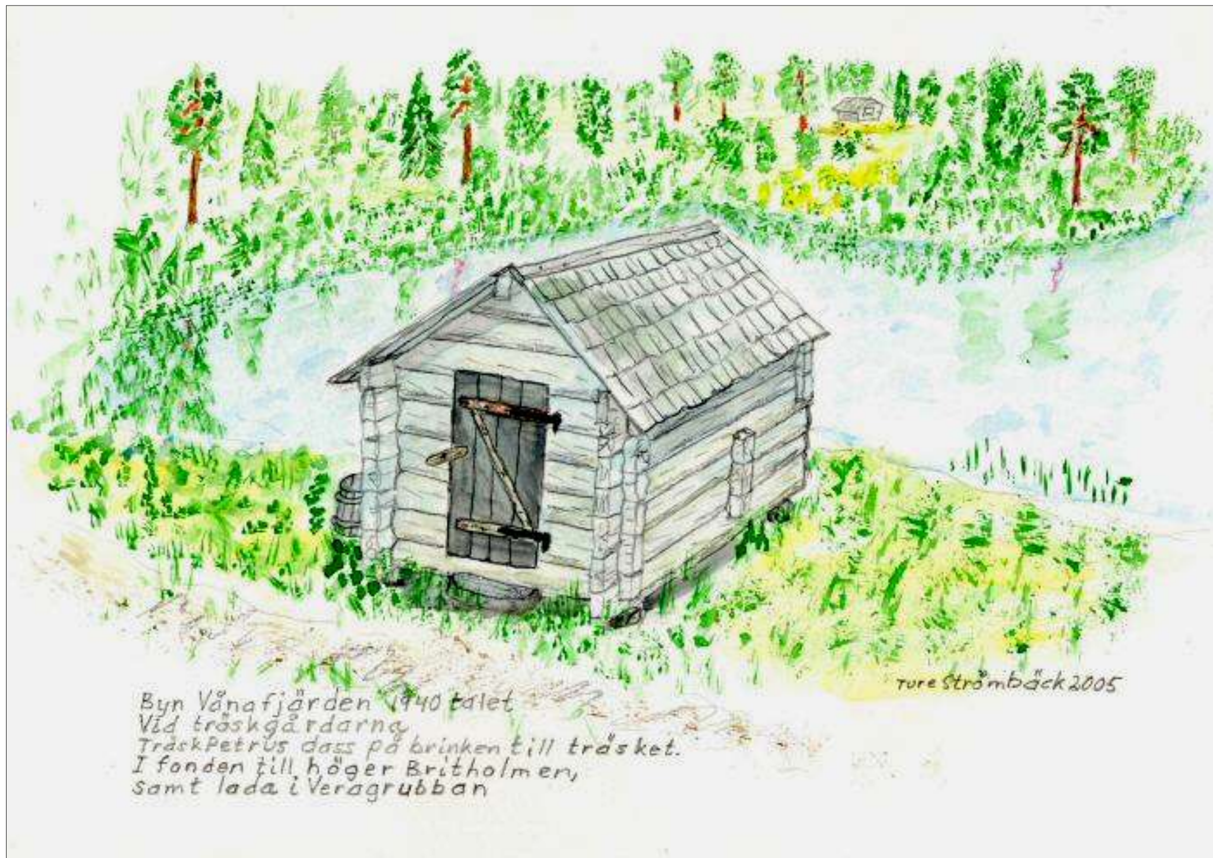

Bild 49 Vy sedd från SydVäst

Petrus dass 1940 tal

Petrus dass på träskbrinken revs på 1980 talet. Jag måste nämna Petrus oppi träsket. Han bodde ned mot träsket i en liten röd stuga med TräskSelma, gumman sin. De hade sin lilla ladugård med någon ko, och sitt lilla jordbruk och lilla potatisland och en liten grönsakstäppa där till.

Detta boställe, Petrus och Selmas, det idylliska och mest pittoreska bostället där i by Vånafjärd. Utsikten över träsket där de satt och småpratade i syrenbersån, eller på bro- steget frampå kvällskvisten med kvällssolen som överöste Britholmen med ett rosa skimmer.

Men dasset, det lilla grånade dasset där bak ladugården. Det stod där på träskbrinken, detta lilla dass som stod med baksidan mot träsket och på den norra sidan, de gamla gistna skittunnorna med de halvt lossnade tunnbanden.

Det är ett vackert dass, och dess läge där på kanten till träsket så idylliskt.

ENSKILDA HUS

Bild 50 Vy sedd från Syd

Svanbergs Ladugård 1940 tal
Timrad med kostall el. fuse(bondska) höskulle stall för en häst samt vagnslider och brunn med brunnsvinda.
Där fanns ett fåtal brunnsvindor kvar i Vånafjärden vid denna tiden.

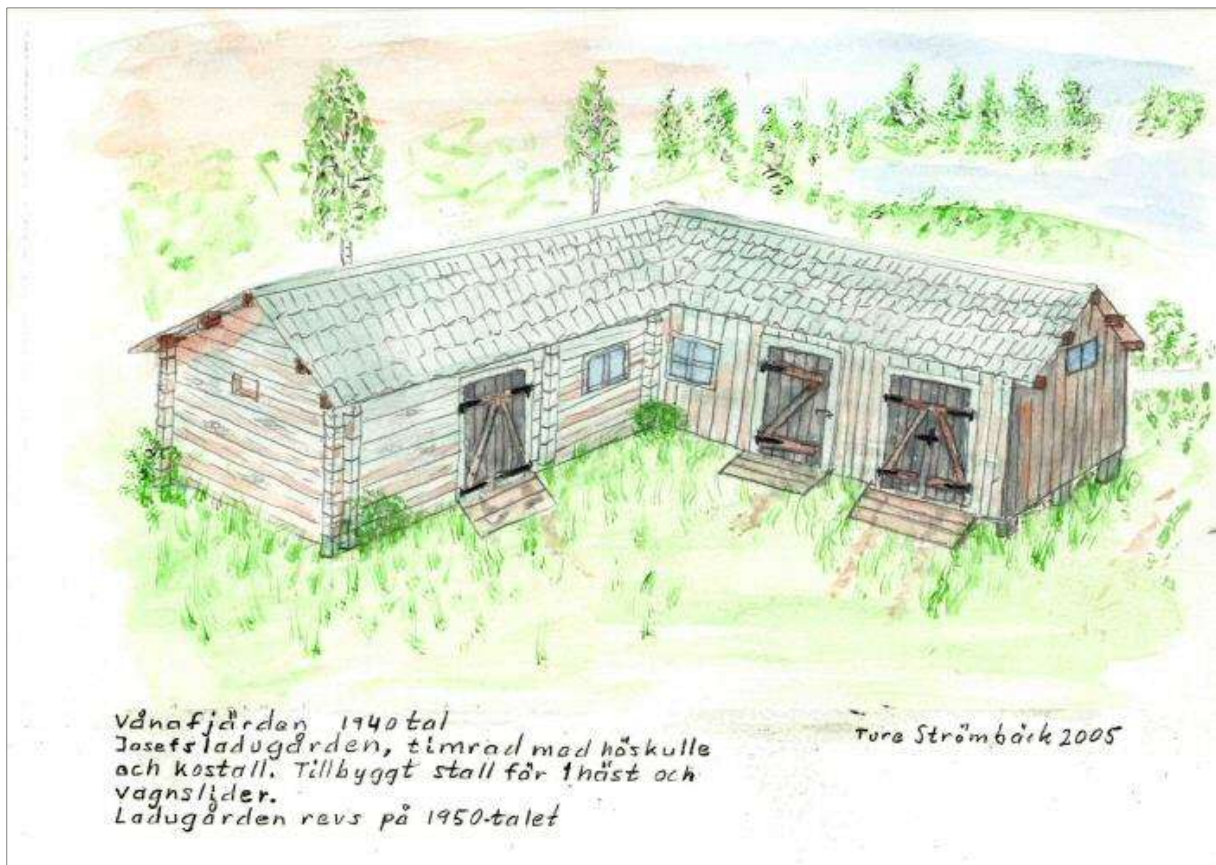

Bild 51 Vy sedd från Väst

Josefs Ladugård 1940 tal

Timrat kostall el. fuse(bondska) höskulle stall för en häst samt vagnslider i regelvirke.
Ladugården revs i tidigt 1950 tal.

ENSKILDA HUS

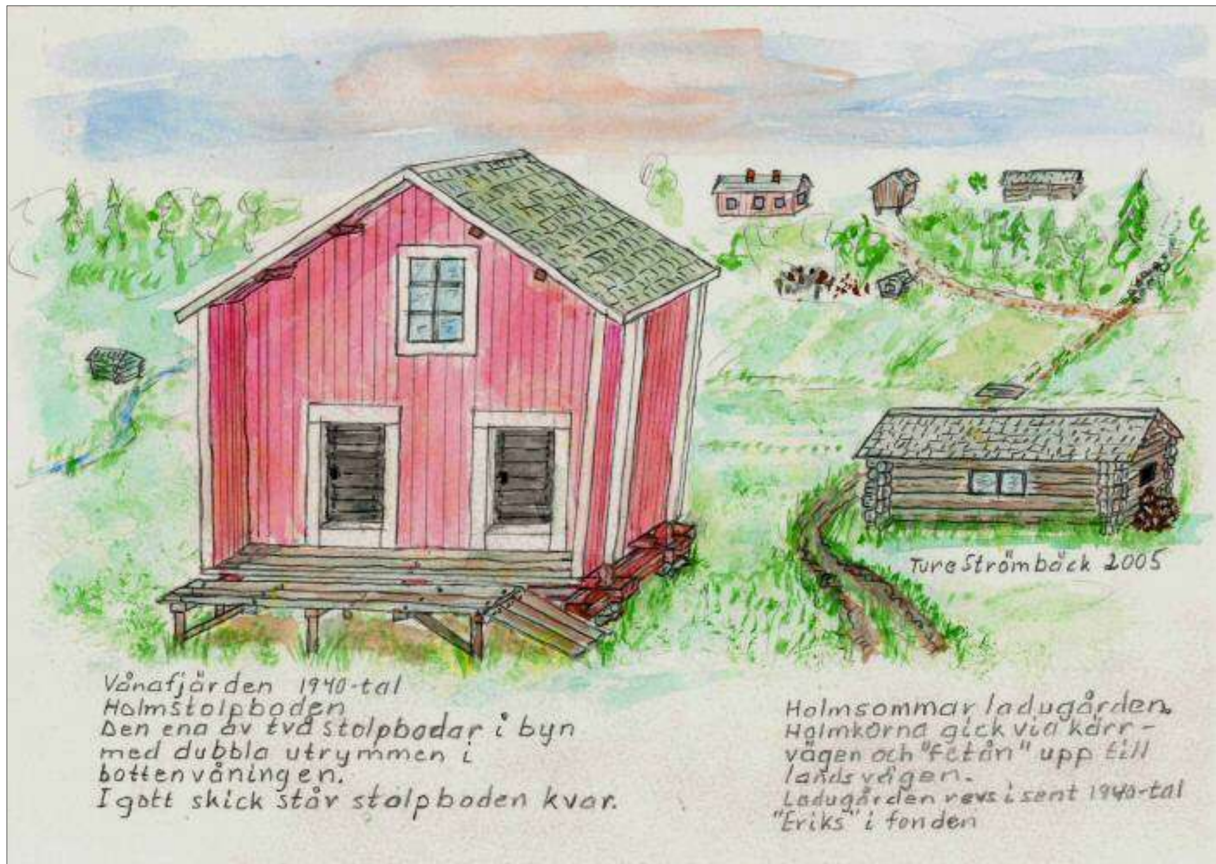

Bild 52 Vy sedd från Ost

Holmstolpbodan 1940 tal

Den ena av två stolpbodar i byn med två utrymmen i bottenvåningen. Så länge det var ett aktivt jordbruk på Holmen användes stolpbodan för att lagra säd. I gott skick står stolpbodan kvar.

Nere i backen Holmsommarladugården som revs i slutet av 1940 talet. Eriksgården i fonden.

ENSKILDA HUS

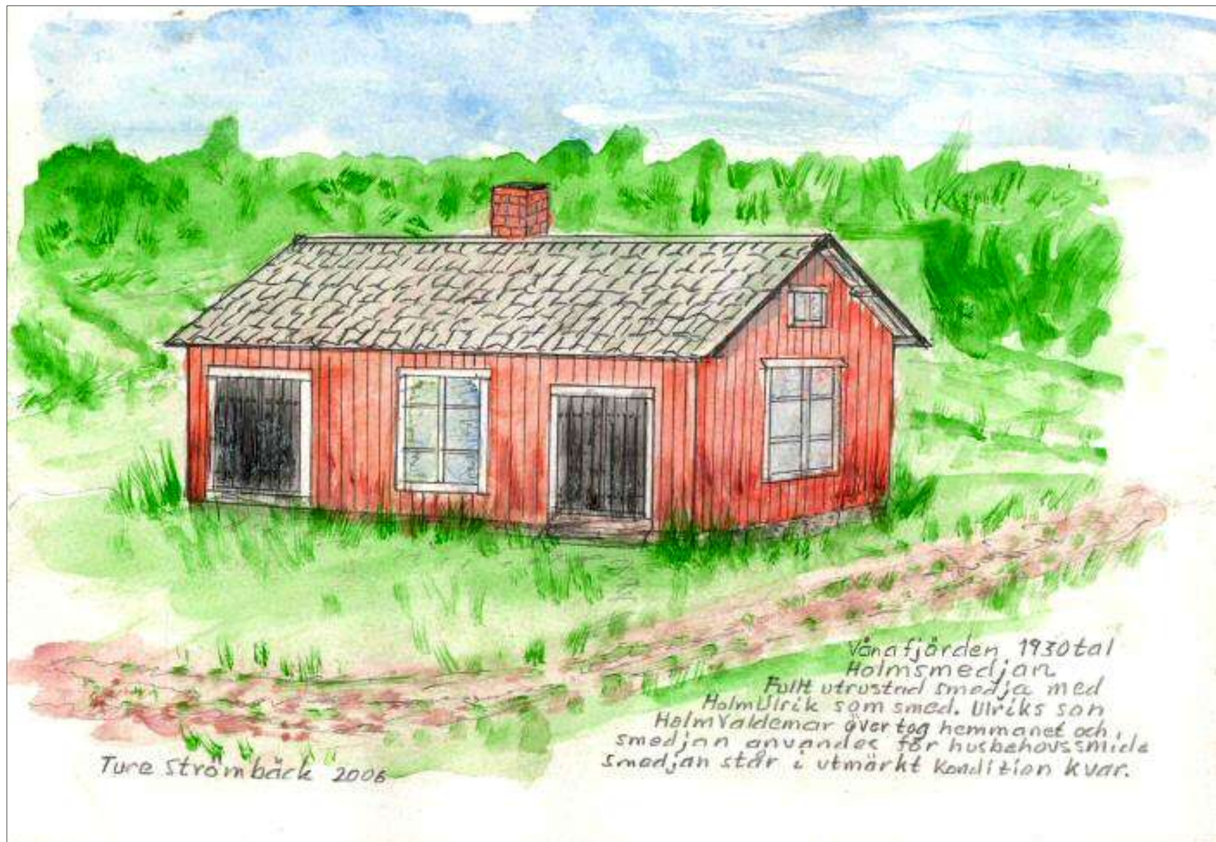

Bild 53 Vy sedd från SydOst

HolmUlriks Smedja 1930 tal

Smedjan på Holmen bör vara byggd i sista halvan av 1800 talet. Ulrik Strömbäck "HolmUlrik" var god smed med gott ryckte. Ulriks son Valdemar Strömbäck Holm Valdemar övertog hemmanet på 1930 talet och har använt smedjan för husbehovssmide.

Den fullt utrustade smedjan står i bästa kondition kvar och den har nyligen övertagits av sonson till Ulrik, Erik Strömbäck "HolmErik" som nu kan smida till en hästsko i egen smedja om han återigen skaffar häst till Holmgården

Dessutom

HOLMULRIK OCH JULIUS DE VAR BÅDA SYNSKA

HolmUlrik
För några år sedan kom jag att skriva ner några rader om min farfar. Farfar eller Fare som vi ungar kallade honom, Ulrik Strömbäck eller HolmUlrik som han benämndes, var en märklig man, han var synsk, kunde stämma blod, och han kunde ta ned getingbon utan att bli stungen.

Julius Rinnström hade i ungdomligt oförstånd ställt till det så att han blev pålagd synskhet av en lappgubbe.

Nedan är den samlade mängden om Ulrik och Julius.

Kusiner och bekanta har kompletterat med egna berättelser och sammantaget blev det en läsvärd mängd text.

HOLMULRIK
Ulrik Strömbäck
HolmUlrik, Fare kallad, var min farfar.
HolmUlrik var bonde på Holmen, han var dessutom känd som ypperlig smed, och hade "vuxit upp" i sin faders smedja. Enligt ErikViktors skrivelse år 1951 skriver han att det oppi Erik var en omfattande smidesrörelse, och att man var "eggsmeder", vilket borgar för att Ulrik hade lärt sig konsten att härda liar.

Veven till båtmotorn
HolmUlrik var som många andra bönder, fiskare till själ och hjärta, och han kom att äga en motorbåt på äldre dar. Ulrik var känd att ha häftigt humör, och det kan straffa sig om man har otur.
En gång startade inte båtmotorn trots flera försök. Då rann sinnet till och Ulrik slängde veven i durken och den slog i mitt mellan två spant, och durken fjädrade till och veven åkte i en lagom båge till sjöss.
HolmUlrik blev helt senil och var inte kontaktbar de sista tiden av sitt liv. Han yrade dock och ibland kom det långa meningar, ofta var han ute och vittjade eller lade ut fiskegarn. Det framgick klart att intresset för fiske hade varit stort. Han gav fullständigt rediga order till den som satt vid årorna om hur denne skulle ro och hålla upp båten mot sjön.

HolmUlrik var synsk.
Han hade vad man brukar säga, ett sjätte sinne.
Se simultana händelser, pågående händelser när han själv var på annan plats. Som han själv brukade säga:-det var svarta eller vita änglar som svävade över huset där någon höll på att avlida. Han blev varslad om deras själastatus.
HolmUlrik kunde även ge besked om vilket kön som ett kommande barn hade. HolmUlrik sa en gång att det skulle bli tvillingar och så vart det. HolmUlrik såg när en kvinna bar på barn, innan hon själv därom viste.
Enligt uppgift blev Ulrik drabbad av sin synska färdighet då han som relativt ung efter en begravning torkade bort svett i pannan, med ett hoprullat svart band som använts för att sänka ner kistan i graven.
(1 av 7)

HOLMULRIK OCH JULIUS DE VAR BÅDA SYNSKA

ORMEN

En tidig morgon på väg till ängs, till Renhällan/Rismyren bort mot Stora Bergholmen så gick man i gåsmars på stigen förbi Stränderna. En morgon såg de en orm som krälade uppe på en stubbe för att få livgivande solvärme. Ulrik tänkte att den kommer att skrämma fruntimren som senare på morgonen skulle färdas samma väg, så han sa till ormen "ligg still". Sent på eftermiddagen på hemväg stannade han till och där låg ormen fortfarande på stubben i samma ställning.
Nu får du gå, sa han till ormen, som genast pilade iväg.
Läs även om ormstannerskan "Pademoran"
Maria Sundkvist i Forsbyn Morjärv under
Byar i Kalix på webben.

Till fru, som är rädd för ormbett

Ni anser ormbett som en fara -
Men om ett sådant djur er stack,
Så kan ni säker derpå vara
Att ormen straxt af etter sprack.

Anna Maria Lenngren 1754 – 1817

Karl-Erik Björk

Jag och Karl-Erik vid pass 5-6 års ålder, skulle göra en flaggstång av en stake ca 1.5m lång. Vi var i Skatabagarstugan(den som senare skulle brinna ner) och jag stod och täljde med en förskärare på flaggstången. Karl-Erik behövde låna kniven så han tog tag i förskärarbladet med eggen vänd inåt i tumgreppet. Jag drog ju till mig förskäraren för jag var ju inte klar med mitt jobb!
Så kan man inte göra kom vi på för det blev ju ett sådant elände, blodet sprutade ur ett djupt sår i handen och Karl-Erik blev ju så ledsen så det hördes ut på gården, Gusti och systrarna kom springande.
Nu blir minnesbilden mindre exakt, men antingen fick en av systrarna order att cykla till HolmUlrik, eller så åkte Gusti med Karl-Erik på pakethållaren till honom. Blodet "stämdes" vad jag minns, men dock tror jag att Eva eller Barbro har bättre minnesbild av det blodstämmandet.

Kontroll med Karl-Erik

Jag ringde upp Karl-Erik i skrivande stund och frågade om han kommer ihåg denna sorjeliga historia. Javisst kommer jag ihåg händelsen.
Karl-Erik berättar:-
Jag är inte säker på vem som cyklade bort till HolmUlrik. HolmUlrik sa sen att nu kan du åka hem för nu har det slutat att blöda. Sen åkte pappa och jag till Kalix Lasarett och doktorn på lasarettet sydde ihop såret. Jag kan fortfarande se ärret efter det såret tillägger Karl-Erik.

Vid ett samtal med Karl-Eriks syster Barbro vårvintern (2001) så sade hon att det var Karl-Eriks mamma Gusti som cyklade till HolmUlrik. Barbro Sandin berättade också att Ulrik hade velat lära hennes man Holger att stämma blod, "men du har ju inte alla tänder i munnen så då går det inte" sa Ulrik.

Källa Karl-Erik Björk och Barbro och ErikTure

(2 av 7)

HOLMULRIK OCH JULIUS DE VAR BÅDA SYNSKA

HÄST

Det var några som körde timmer i skogen borta vid Stora Bergholmen. När de hade kört upp en ny väg med ett tidigare lass, hade de tappat yxan i snön. Det bar sig inte bättre än att hästen trampade på yxan så olyckligt att det skar upp bakhoven och det blev ett rejält sår. Blodet forsade bak ena hoven. Den som satt på backstöttingen fick order av kusken att springa i förväg till HolmUlrik och få honom att stämma blodet på hästen. Var är hästen frågade Ulrik, för det var nödvändigt att veta. Därefter vände han ryggen åt hållet där hästen befann sig och mumlade sin besvärjelse.

Senare kollade timmerfolket upp tiden med när Ulrik stämt blodet på hästkraken. Ja det stämmer bra i tiden, sa kusken för såret slutade då att blöda och sårkanterna vitnade.

Timmerfolket var antingen från Risnäs eller från Svanbergs.

VITVATTNET/BODTRÄSK

En person i antingen Vitvattnet eller Bodträsk hade skurit sig ordentligt och blödde ymnigt. Man ringde till Vånafjärden och Ulrik blev meddelad, varvid han lät meddela att det skulle sluta blöda, vilket också var fallet. Patienten fick sedan åka till Kalix lasarett för att få såret sytt.

Källa Börje Johansson Korpikå

GETINGBON

Ofta när hö skulle köras in i ladorna så hade getingar byggt bon under taket. Det var ju bara att riva ner dom, eller? Det fanns olika sätt men HolmUlrik han gjorde på sitt sätt, han gick fram till getingboet (getingbylla) läste sina besvärjelser och grabbade helt enkelt tag i boet och bar bort det. Nu var det så att getingarna svärmade förståss ut ur boet, men de kunde inte flyga bara gå runt på Ulriks armar och händer och de kunde inte heller sticka honom. Tänk vad praktiskt.

Liten parallellhistoria

Det berättades om en otursbonde som hade ett getingbo i taket i en lada när de skulle köra in hö. Han satte ett näver på en hässjerinda och tände eld på nävret och förde lågan mot getingboet. Bonden otur, för näver har den egenskapen att när det brinner, liksom droppar det små eldklot, och det var vad som hände. Det droppade ner eld i det torra fjolårshöet som började brinna och hela höladan brann ner.

Källa Viktor Strömbäck

FÖRUTSPÅ KOMMANDE HÄNDELSER

HolmUlrik kunde se kommande händelser. Han led av detta. Ibland, sade han att det är som att maran rider mig. En gång kom han upp till Erikgården och hade svårt med sina upplevelser och syner. Det var en helgförmiddag, jag minns att satt jag i soffan i köket, den var obäddad, det var i den jag sov. Jag var inte påklädd ännu och kanske var jag sex sju år fyllda. Ulrik talade då om den, som han kallade det, förbannelse han hade att bära. Han berättade dessutom om en del händelser som han måste genomlida utstå.

Min syster Gunhild sade en gång att HolmUlrik berättat för henne, om de kval han ibland hade.

Det kan nämnas att HolmUlrik absolut inte hade ”svaga nerver”, tvärt om, han var kraftfull och hade en karismatisk framtoning.

Källa ErikTure

(3 av 7)

HOLMULRIK OCH JULIUS DE VAR BÅDA SYNSKA

MAN I KALIX

HolmUlrik kom en gång att befinna sig i samma rum, i Gästis i Kalix, som en annan person, namnet har jag hört som ung men är nu borta. Ulrik fick plötsligt en eländes föraning om vad som skulle komma att hända den andra personen. När han skulle lämna rummet, så slapp han inte ut genom dörren, det var liksom omöjligt. Han var tvungen att vända sig till den andra personen och säga till honom att "se om ditt hus och själ, för du har bara någon vecka kvar att leva"
Det är klart att personen skrattade lite åt det hela, men Ulrik kunde nu lämna rummet.
När veckan var till ända hade personen avlidit.

Källa ErikViktor

PERSON I VÅNAFJÄRDEN

En likadan händelse tilldrog sig även i Vånafjärden. Personen dog på utsatt tid.

BRÄNDE SÄNGHALMEN

Vånafjärdens förbindelse me d Kalix gick förr med häst över Flakabacken via Lantjärv. Det gällde sommar som vinter.
En gång på hemväg från Kalix sa HolmUlrik plötsligt, nu är den NN död. När dom senare kom hem till byn höll man som bäst på med att bära ut sänghalmen från dödsbädden för att bränna den, som seden var på den tiden.

Källa ErikViktor

KVINNOR PÅ ”SMÄLLEN”

Ulrik var ej den som gick omkring och skrävlade, men så där på begäran eller om det passade så kunde han med stor säkerhet säga vilket kön arvingen skulle få. Vid ett tillfälle gav han en kvinna ordinationen tvillingar, vilket det också blev.
En annan gång gjorde han en kvinna onödigt förlägen, hon hade redan några nästan vuxna barn. Du är på ”hyveln” sade Ulrik innan kvinnan själv därom var medveten.
Och förvisso födde hon senare sitt barn på rättan tid.

Källa ErikViktor

SVARTA OCH VITA ÄNGLAR

HolmUlrik sade sig se vita eller svarta änglar vid hus som besöktes av liemannen. Det var något som han tydligen hade svårt med, han drabbades då av stora våndor i samband med sådana händelser.
HolmUlrik var stadd med mycket starka nerver, men trots detta fick han ligga vaken mången natt när liemannen skulle besöka byn, eller någon han kände. Det var om personen "vände ryggen till" i synen, som denna skulle hemsökas av döden.

Källa HolmUlrik

(4 av 7)

HOLMULRIK OCH JULIUS DE VAR BÅDA SYNSKA

DRUNKNING I STORÖHAMN

ErikViktor, son till HolmUlrik, hade skaffat sig telefon.

En höstmorgon, på trettiotalet, kom Ulrik upp till ErikViktor med andan i halsen och sade, ring nu till Storön, ca 30km från Vånafjärden, och säg åt dom att hålla ungarna från isen för det kommer att drunkna två pojkar. De som svarade sade att det just inträffat, två pojkar hade gått genom isen och drunknat.

HolmUlrik som sedermera blev något mer berest, kom att besöka Storön. Som fiskare så blev det förståss att gå ner till sjöbodarna för att se på båtarna. Ja, sa HolmUlrik, förra gången jag såg dessa sjöbodar var dom vita. Trots att det var första gången han var i Storöhamn så kände han igen dessa sjöbodar.

Min på sextitalet blivande fru Britta och jag var en senhöst på besök uppe i Vånafjärden. Året var 1966. Jag föreslog att vi skulle köpa lake så att vi skulle få oss en riktig "lakasoppa". Det var svårt att få tag i någon lake trots rundringningar till de närmaste byarna. I Storön fick vi napp så vi drog dit med folkvagnen. Dom vägde upp laken där i köket och vi betalade.

Där satt en gammal käring på en stol vid spisen, och hon frågade vad vi var för folk, för så frågade gamla personer. Vi är Strömbäckare från Vånafjärden. Jaha, jaså minsann sa gumman. Jag kommer ihåg jag, sa gumman, när han där Ulrik Strömbäck bordi (från) Vånafjärden ringde hit och varnade oss och sa att vi skulle hålla pojkarna från isen, men det gick ju som det gick.

Jasså, ni är Strömbäckare ni, från Vånafjärden, jaja så det kan gå.

Britta hade ju förståss tidigare fått höra om HolmUlrik och även denna historia, givetvis med stor och avvisande skepsis. Hon har nog sedan besöket i Storön, ändrat sin upp- fattning i ämnet.

Sensmoral; ta en slev lakasoppa så blir du vidskeplig.

Källa ErikViktor o ErikTure

YTTERLIGARE OM HOLMULRIK

Email från kusinen Per-Atle Olofsson Ytterbyn

Hej Ture.

Det var så att Ulrik hade en äldre kvinnlig släkting, som var gift med en Lidström här i byn. Denne Lidström var storförbrukare av alkohol. En gång när Ulrik körde efter Lidström i ett likskred såg han små djävlar fara omkring på Lidströms häst och seldon. Detta tolkade Ulrik så att vad månde hända med Lidström. En tid därefter gick Lidström i konkurs och hans stora hemman gick på aktion i flera delar.

När Ulriks son Sven levde fick Ulrik ett varsel om att Sven inte hade så lång tid kvar att leva.

Ulrik hade säkert många varsel för jag mins att han alltid frågade om det hänt personer han kände, något särskilt.

Han berättade att en gång när han var till en läkare så nämnde han om sina varsel och denne tyckte att han borde ta tillvara sin förmåga och träna den. Ulrik tyckte att förmågan var så obehaglig att någon träning blev det inte tal om.

En annan gång när han körde genom en för Ulrik helt okänd gård, fick han varsel om att en person låg inför döden. Han fick en så stark obehagskänsla att han måste vända tillbaka och gå in och vad han sade till gårdsfolket mins jag inte.

Mvh Per-Atle.

Källa Per Atle

Note:-HolmUlrik var morfar till Per-Atle

(5 av 7)

HOLMULRIK OCH JULIUS DE VAR BÅDA SYNSKA

MERA OM HOLMULRIK

Seth Strömbäck min kusin från Lappbäcken ringde, och på fråga om han visste eller kom ihåg något om HolmUlrik sa han, ja faktiskt, jag var ca 9 år och hörde det själv när han berättade följande historia. Det var sommartid och HolmUlrik var och hälsade på Harald och Sofi i Lappbäcken. När farfar var på väg ut genom dörren så stannade han upp vände sig om och sa "ni ska ta det lugnt och inte rusa på så mycket för det kommer att hända något oppi Backen".
Backen var HolmSvens gårdsplats.

Seth fortsatte, och vet du under kriget när farsan var inkallad, då kom Ulrik cyklande mest varje dag, från Vånafjärden till Lappbäcken för att hinka upp vatten i cistern i ladugården så att morsan inte skulle behöva göra det. Det är inget kvinnogöra sa Ulrik.
Från cisternen gick vatten till vattenkoppar som korna drack ur.

Källa Seth Strömbäck

Kommentar
Tora Carlsson undrade om inte HolmUlrik tog hästen och Trillan till Lappbäcken.

HOLMULRIK ÄR I FARTEN IGEN

Hej, och god fortsättning på nya året.
Jag heter Anders Andrée och är son till Elisabeth (född Olofsson, Per-Atles syster). Hon bad mig skriva ned följande om Fare, efter det att Per-Atle skickat vidare, det du skrivit om Fare.
Mvh Anders
Hej Ture,
Jag heter Elisabeth Andrée och är syster till Per-Atle Olofsson. Du minns nog inte mig, men jag är född 1924 och flyttade från Kalix hösten 1947 för att studera i Jämtland.
Jag hörde att du skriver om Fare. Min & Per-Atle's mor var ju dotter till Fare Och hon berättade följande händelser, som har etsat sig fast i mitt minne.

Fare fick en syn att han skulle fara till Grytnäs och tala om för en man att denne hade en kort tid kvar att leva. Fare spände för två hästar och for iväg. Han gick in i huset och där sitter mannen vid spisen och täljer på trä, till synes frisk och färdig. Fare ville då inte tala om sitt ärende, utan gick ut igen för att åka hem. Då han manade på hästarna stegrade de sig och vägrade lämna gården.
Fare blev tvungen att gå in till mannen och lämna det tråkiga beskedet. Han led fruktansvärt av att tvingas lämna detta besked till en tillsynes helt frisk man. Mannen fortsatte sitt påbörjade arbete, men olyckan var framme, och han skar sig i handen. Det blev blodförgiftning och han avled några dagar senare.
(Penicillinet upptäcktes först 1940)

När Sven Strömbäck (far till min kusin Tora Carlsson) Var hem på Holmen sa Fare: Du ska vara rädd om din hälsa. Du har inte så lång tid kvar. Morbror Sven ryckte på axlarna och gick hem. En kort tid därefter avled han i en hjärtinfarkt. Mer därom i annat stycke i denna skrift.
Eftersom dåtidens tandvård inte var så utvecklad som idag, drog man ofta ut Alla tänder och satte in lösgom. Ibland gällde det båda käkarna. Många patienter förlorade mycket blod, och då tog man kontakt med Fare. Det var vida känt att han hade förmågan att stämma blod.

Jag har själv många gånger stått inför svårt blödande patienter, utan att kunna annat än lägga tryckförband. Jag frågade min mor en gång, varför jag inte fått förmågan att stämma blod, hon svarade att man måste vara omåttligt psykiskt stark, för att bära en sådan börda.
Fare led mycket av sin förmåga. Han fick i förväg se hur och när hans söner skulle gå bort före honom. Men när mormor Anna gick bort fick han inget varsel.

Hjärtliga hälsningar
Elisabeth Andrée
(6 av 7)

HOLMULRIK OCH JULIUS DE VAR BÅDA SYNSKA

Kusinen Tora Carlsson, född Strömbäck, dotter till HolmSven oppi Backen, jörkbacka berättar att hon kommer ihåg Ulrik därför att hon som liten sprang över till honom och HolmAnna.
Tora tyckte om Ulrik och var med honom i Holmsmedjan, och när hon var ledsen sprang hon till Ulrik, som ropade Anna, Anna nu kommer lillflickan Tora, och så tröstade han henne.
Tora kom att berätta att en gång när hon hjälpte sin pappa Sven med att köra in hö i lador så var där ett stort getingbo (Vånaspråk getingbylla) ovanför dörren i en lada. Sven som var rädd för getingar gick och bad HolmUlrik om hjälp.
Ulrik kom med en stege och klättrade upp till taket och tog ner getingboet. Och förstår du säger Tora, han svor hela tiden tills han slängt bort getingboet, och han hade inte fått ett enda getingstick!!!!

Källa Tora

(min kommentar; det var nog snarare besvärjelser Tora hade hört)

JULIUS RINNSTRÖM

Julius Rinnström var frisör på Bränna i Överkalix, han vart synsk.
Jag lyssnade på honom en gång när han besökte hembyn Vånafjärden och hälsade min far ErikViktor. Det var någon gång i slutet av 40 talet. Under svagt inflytande av alkoholhaltig dryck, satt de och samtalade. Julius berättade hur han kommit att bli synsk, hur han en gång kom att ställa till det för sig, och att han ångrat sitt tilltag allt sedan dess.
Det hade kommit in en lappgubbe som skulle klippa sig. Hur det nu var så hade samtalet kommit in på att lappgubben kunde se kommande händelser. Där var ytterligare en tredje person i lokalen, som kände denna lappgubbe och de resonerade omkring någon händelse där lappgubben hade förutspått en persons död.
Julius kom att vara lite onödigt påstridig och han hade skojat med lappengubben om detta med personens död. Då tog det eld i lappgubben som blev arg på Julius och lappgubben sa, "om jag fortsatte så där så skulle han sätta det på mig". I ung- domligt övermod hade Julius inte kunnat hålla tillbaka. Alltsedan den dagen kunde det komma över Julius, att den han just stod och klippte skulle drabbas av död inom snar framtid.
Julius avslutade med att han haft många ångerfyllda stunder beroende av sin på- tvingade synskhet.

Efter detta sa Julius åt mig "kom upp till till Överkalix och var där hos mig i sommar, så när du åker hem till hösten, då har du tränat upp musklerna och blivit så stark att du kan bära 100 kg säckar. Det var precis vad en 10 års ErikTure behövde få höra, superstark, det var någe det.

Källa ErikTure

(7 av 7)

Tre flytande skorvar jag knåpat samman.

Fiskebåten till pappa ErikViktor 1954

Segelbåten av hopplockade träbitar, drivved, mjukt avrundade av vågors idoga skvalpande borta i "Reohällviken" i Vånafjärdens inre skärgård.

Min sprisegelriggade allmogebåt med vilken jag under 2000 talets första år kryssade runt i Stockholms yttre skärgårdar. Söderarm, och resan ut till Svenska Högarna, Gillöga och Stora Nassa. Ut till Kymmendö för att besöka August Strindbergs skrivarstuga. Bullerön med Bruno Liljefors ateljé. Även var jag ut i Kalix skärgård till Malören och Sandskär och tvärs över Bottenviken upp till Likskär där man kan plocka griffeltavlor nere i norra strandkanten.

Historien om tillkomsten av allmogebåten ERIKA

En höstdag i slutet av 1990 talet sa min fru en dag att det var en utställning i Sjöhistoriska Museet om säljägare genom tiderna från Bottenhavet, Kvarken och Bottenviken. Vi kan väl åka dit och se utställningen? Sagt och gjort. Där var säljägare från både Finska och Svenska kusterna som berättade om säljakt och säljakthistorier. Dessutom hade man en utställning av allmogebåtar från Norden. Norska, danska, svenska, finska och inte minst de åländska spriseglade allmogebåtarna. Jag föll pladask för en orustjulle, en 15 fots spriseglad fiskebåt. Men oj så vacker skapelse.
Karl Karlsson från Edshultshall på Orust hade beställ denna julle år 1920 av Johan Andreasson båtbyggare från Rånäs. Karl använde jullen till slutet av 1950 talet. "En måste ha en båd" hade Karl sagt.
Jag fick ingen ro under följande vecka, så nästa helg åkte vi in igen till Sjöhistoriska så att jag fick mäta upp jullen från Rånäs. Den ska jag bygga sa jag, det är precis vad jag måste göra.
Min fru Britta som normalt är sansad insåg läget och sade fundersamt ”vi får väl bära ut möblerna från vardagsrummet”, slut citat.
Så drastiskt blev det nu inte, men kölsträckningen gick av stapeln mitt på vardagsrumsgolvet.
Båten byggdes i garaget och år 2000 var den klar att sjösättas och döptes till ERIKA.

Den gamla kärrvägens hädanfärd

Där gick den gamla kära kärrvägen genom byn Vånafjärden. Den band samman byns norra och södra gårdar. Den gick oftast över gårdsplanen hos de större bönderna.
I början av 1950 talet blev man varse att en modern väg genom byn var nödvändig. Efter många sorger och bekymmer blev vägen klar några år senare. Den gamla kärr-vägens betydelse försvann och den föll i glömska. Eftersom det är lättare att ta ut svängarna i historien är den skriven i versform, men allt är sant och har inträffat. Här följer hela historien:
-

Den gamla kärrvägen:

Den gamla kärrvägen genom byn Vånafjärden
den slingrade sig fram sådär lite diskret
förbi stugor lador och gärden
var välan aldrig någon till förtret

Smal men tillika krokig, och utan prut
den kom nånstans från Geviken oppi skogen
vid HolmSvens var den slut
den Vånafjärdarna förblivit trogen

Där hade den gått i mången generation
den hade brett ut sig mer och mer
och kan man tänka, utan kopulation
hade tvärvägarna blitt fler och fler

Den passerade många kända ställen
Risnäs, Skatan, Jöns och mangelboda
hörde allt byaskvaller ... hon är nog på smällen
… välan drängtölpen där, kan man förmoda

En ny väg genom byn diskuterades:

Föga anade den gamla vägen
att snart skulle allt ta slut
den skulle sluta som sägen
nya tider kräver sin tribut

Alla grindar och alla dessa ”ler”
ingen kom för att varna
utan pardon de skulle rivas ner
för sent skulle läget klarna

Nu hade de kloke hittat på
en ny bred väg skulle dragas
långsefter hela byn skall den gå
ja alla kärrspår skall förjagas

Tider av annat slag nu skymtade
bilar och traktorer skall där rusa
det hjälpte ej att någon grymtade
då sneglades med blick som av Medusa

I by Vånafjärd rådde samförstånd
nu blomstrade gemensamheten
ingen syntes på obestånd
som bortblåst var egocentriciteten

Enigheten visste inga gränser
det fanns inga om och men
där saknades alla divergenser
för Vånafjärdarna ett nytt fenomen

Det var bara att sätta stakar
att rikta genom byn
ja där fanns inga hakar
inte ett moln i skyn

Lantmätarn kom, nu lyste fliten
det rensades siktesgator
nu spanade teodoliten
och det ritades i byakartor

Det börjar kärva till sig i gemensamheten:

Någon sa, det ser ju nästan bra ut det här
men men, rakt över vårt potatisland
om vi gör en liten krök ej för tvär
kan korrigeras nu i efterhand

Snart pekades det i byakartan vilt
oj oj ni tänker gårdsgärdan skända
då är gammelfarfars slit förspillt
han kommer att i graven sig vända

Det stod ej länge på
förrn ändringarna haglade, ingen tolerans
snart passerade vägen ej ett rå
bara korta stumpar fanns

Svårt var att finna en vägsektion
som över tvenne grannars ägor nådde
byakartan liknade mest en dislokation
det blir katastrof, någon spådde

Så vart det kris i samstämmigheten
ingen acceptans, allt var som förbytt
”det var väl det jag sa” sa profeten
he blir te å staka om på nytt

Och visst blev det bättre denna gång
men inte hela långa vägen ut
det blev allt samma eländes sång
nej nu får det allt bli ett slut

Kloka ord stävjar egocentriciteten

Mitt i byn där bodde Kalle, på Skatan
ej den som ofta upp sin stämma hov
nu ska det bli en väg ta mig satan
sa han med stämma grov

Vad gäller våran mark, tveka inte en sekund
dra vägen varsomhelst vi godkänner
ja ni får dra den över hus och grund
men gör det nu, kära vänner

Den gamla kärrvägens hädanfärd

Och se Kalles ord de satt exakt
Lantmätarn rände åter ut med teodoliten
samstämmigheten blev åter kompakt
med mindre tanke på profiten

Så var allt klappat och klart
där kom caterpillarn den röda
allt gick med rasande fart
nu sparades ingen möda

Oviljan att betala andelar:

Viss del vägen skulle byn betala
andelar kvoter att delas ut
omöjligt att förhala
så måste det bli till slut

Det perifera folket hördes kvida
vi kan ju andra vägar använda
alla avgifter ska vi bestrida
är det inte så törhända

Och jag färdas ju på Karlsborgsvägen
så min andel må bli minimal
sa optimisten oförvägen
ja rent av transcendental

Tyst, du har ju båten nere vid sjön
gammelvägen dit har blitt åkermark
där växer klövern frodig och grön
ja, det liknar mest en bondepark

Med list ska snålhet besegras

Nu krävdes båg och argan list att i bäcken stämma
innan diskussionen blitt för lång
hhrrmm sa en bonde med klurig stämma
jag har en skickelse, ljög han, se här med en gång

Jag träffade DalManne på Dalbackens rand
han jobbar skift, kan ej möta upp
se här, han skickade åttahundra kronor på hand
ingen anade bondens kupp

Bonden fortsatte -Manne sa att han var bitön
om jag ej i tid betalar, kan det bli nå trubbel
undrade han där på Dalbackens krön
kanske avgift dubbel

Diskussionens vågor mojnade
det stod helt klart, ja alla insåg
att Manne minimalaste nyttan av vägen hade
men ivrig nog att betala utan dialog

Under vånda bonden sitt fuffens yppade sin granne
…och jag kan dig ej på detta sättet plundra
du behöver ej betala, käre Manne.
Bonde, så klart du får dom åttahundra

Du förstår, dom tänker sig inte för
kortsyntheten räcker inte ens halva näsan ner
när det deras pengar rör
ej detta tillhör stormäns maner

Understundom krävs det en brasklapp
ja en och annan manipulator
dom kommer av sig och blir i orden knapp
fortsatte Manne, det fungerar som katalysator

Jag vill betala min lott utan krus
färdas bortåt Skatan, till posten
eller besöka vårt bönehus
för å lyssna någon gång på prosten

Färdas med ledig blick
ja annat vore rena själamordet
se Kalle i ögat när frimärket får sin slick
sa Manne, då vill jag inte stirra ner i bordet

Så vart vägen äntligen klar

Mitt i femtitalet var byavägen klar, hör och häpna
tämligen bred och stakad ganska rakt
över eländig mark såväl som över tuvor näpna
där färdas byborna nu i maklig takt

I röda MG'n vem sågs brassa
i tider med fri hastighet
och var det brorsan hans som sågs tassa
opp till tjugu minst, i dieselmersapermitet

Under 1960-talet välan 150 kor det fanns
där i bondebyn Vånafjärden
1975 i kobåsarna endast spindelväv där spanns
knappt en komule betade Vånas gärden

Bondelivet var så till ända
hästar sen länge en raritet
traktorerna pensionerade måhända
ja alla var bilburna utan plebiscitet

Tider kommer och tider går
"håll ihop" är de nyckelord
som gör att Vånas anda består
den där byn du vet, långt långt upp i nord

Versfot versmått och hexameter
försöka följa metrisk etikett
att få till ett rim fast man tillhör kastet analfabeter
då får man orden tråckla och offra lite hemfött vett

Ferlin skrev "må gud förlåta mig somliga rader"
det gäller även här, men om raderna beskures
så finge väl "han där" spader
för dom är ju alla ErikTures

Ture

TUNNBRÖDSBAK

Stolta kunniga tunnbrödsbakerskor, Ebba Larsson med sin mor Anna Mörk.

Ebba naggar tunnbrödet med naggar av fågelfjädrar. Vid större arrangemang, som när Kungen och Drottningen besöker Kalix, då kallas Ebba in för att baka tunnbröd.

Men gudar så vackert

"Kloddor" på rad i väntan på att bli rullade med halstrad fisk inuti

HÖBERGNING 1950 TAL och VÅNAFJÄRDENS SKOLA 1934

Hässjevirke klart att användas

Gammel-Fordson Major

VÅNAFJÄRDENS SKOLA CA 1934

VÅNAFJÄRDENS SKOLA CA 1934.
Från Vänster: Estrid Strömbäck Karin Strömberg Signe Sandberg nygift med egen bil Gösta Strömberg och sittande Tora Strömbäck, Helny Fredriksson fosterflicka oppi Eriks, Yngve Ohlsson Göta Strömberg Sixten Fredriksson Signe Ohlsson Rune Larsson Märta Silver Erik Bergman Alex Strömbäck Rut Strömberg

MYRSLOTTER OPPI STRÄNDERNA

På väg till myrslåtter

Filkaggen full med långfil för en dags höbärgning.

HolmErik håller vasst

Redo för myrslåtter av starr och fräken.

Myrslåtter med efterräfserskorna
ErikEivor och Britta.

ErikGunnar "femmar ihop" hö

ErikGunnar bär myrhöet starr och fräkne
med svege till ladan.

INNEVÅNARE I BYN VÅNAFJÄRDEN UNDER 1940 o 1950 TALEN
Tabell med det huvudsakliga antalet individer, ca 227 personer,
i 40 gårdar, som var boende i Vånafjärden under 1940-1950 talen

DALEN 14 pers Viktor o Linda, Johansson Albert o Anna, Johansson Svea o Oskar o Einar Manne o Blenda Johansson Ranghild, Birgitta, Singhild, Ulla,Gunnar **KARINS 1 pers.** Karin Ek **ERIKGÅRDEN 5 pers.** Viktor o Adéle Strömbäck Gunnar o Gunhild o Ture **LUNDBÄCKS 6 pers.** Johan o Albertina Lundbäck Berta, John, Dindi, Ebba, (Enok) **BERGET 13 pers.** Oskar o Mina Berg Artur (Gustav, Axel) Gustav o Dagny Berg Berit Axel o Hildur Berg Margit, Kurt, Linnéa, Stig, Anna **KONSUM 1 pers.** Armida Strömbäck **TRÄSKGÅRDARNA 16 pers.** Per o Mirjam Rinnström Ove Bröderna Alvar o Oskar Lundström Fritz o Nanny Lundbäck Petrus o Selma Lundström (Pau)l, Clary, (Nancy) Sven o Nancy Bergman Erik Paul o Berta Lundström Ethel **HOLMSVENS 4 pers.** Sven o Alida Strömbäck Tora, Greta **HOLMEN 6 pers.** Ulrik (änkling) Strömbäck (Viktor, Sven o Valdemar) Valdemar o Helga Strömbäck Lars, Erik, Hans **JÖNS 1 pers.** Ester Berg **JOSEFS 4 pers.** Hjalmar o Inez Larsson Rune, Irma **SKATAN 14 pers.** Karl o Gusti Björk Eva, (Barbro), Kerstin, Karl-Erik, Margit Bo Holger o Barbro Sandin Leif **I bönhuset Enok o Aino Johansson 6 pers.** Henry, Lars, Nils o Ella	**GRETSHOLMEN 4 pers**. Evald o Helga Modig Gunvor o Per Evert **SVANBERGS 23 pers.** Oskar o Hulda Strömberg Astrid, (Nanny), Fredrik Neidem, Fredrik,Rut (Elof, Raul) Elof o Agnes Strömberg Rudolf, Olof, Birger, Folke Raoul o Sonja Strömberg Bernt, Agneta, Britt-Marie. Vigert o Nanny Hjelm Elisabet, Anders, Margareta **SILVERS 13 pers**. Isak Hilma Silver (Edgard Sigvard) Edgard Hanna Silver Börje, Britt Inger, Göran Sigvard o Dagny Silver Kjell, Inga-Lill, Tore **ROBERTS 17 pers.** Nils Fredrik o ?? Fredriksson Elis ,(Simon), Ragnar, Sixten Simon o Adele Fredriksson Maj, Stig, Arne, Ingrid, Gunnel Valter o Valborg Silver Marianne, Vera, Karin, Bertil **SILVERUDDEN 5 pers.** Axel (änkling) Silver Volrad o Estrid Ohlsson Ingart o Mats **RISNÄSET 11 pers.** Simon o Hilma Strömbäck (Estrid, Agnes, Hilding), Sune, Alex, Åke Hilding o Berta Strömbäck Sonja, Harry LillEmma, GammalEmma Strömbäck **KÄPPVALLEN 14 pers.** Helge o Alida Strömbäck Ove Bo Göran Rolf Jan Urban Tommy o Eva Kalle o ?? Ohlsson Yngve, ??, ?? **KORSNÄS 38 pers.** Ernst o Helga Strömberg Rickard, Ingemar, Per, Kjell Einar o Elsa Strömberg Eivor, Uno, Elsemaj, Anna Lisa, Ivan, Dora, Sven Olof, Inga Britt, Bror, Alf, Roland, Göte, Bernt, Ulf Sigurd o Julia Strömberg Holger, Göta, Gösta, Karin, Tage, Lennart, Birgit, Börje, Ingvar, Martin, Inger, Iris, Hjördis

HÄLSA OCH SJUKVÅRDEN 1. MEDICINALSTYRELSENS ÅRSBERÄTTELSE ÅRET 1862 CIVILA SJUKVÅRDEN

Denna redogörelse för hälsotillståndet i Kalix socken under 1800 talets mitt, gäller i högsta grad även Vånafjärden där fisk ingick i den dagliga kosten.

Komment Ture

Hälsa och sjukvården 1. Medicinalstyrelsens årsberättelse året 1862 Civila sjukvården såsom tillägg till förut lemnade topografiska redogörelser, har collegium ansett följande uppgift om tjenstedistrikternas naturbeskaffenhet och hosinnevånarne förkommande stationära sjukdomar här böra upptagas.

Norrbottens län Neder-Kalix provinsialläkardistrikt utgöres numera av Neder- och Överkalix socknar med omkring 13000 invånare, varav 8000 tillhöra förstnämda församling.

Befolkningen är nykter, fridsam och redbar, brottmål förekomma ytterst sällan vid domstolarna med undantag av skogsåverkansmål. Männens vinterdräkt är för klimatet ganska lämpligt, på fötterna begagnas s.k. pjexeskor ett slags stöflar, i vilkas botten som ej är försedd med sula utan utgör en omedelbar fortsättning af ofvanlädret ligger ett tjockt lager av fint hö hvilket äfven sträcker sig uppåt benet, skaften räcka stundom till mitten av låret och äro genom indränkning i tjära och skälspeck fullkomligt vattentäta; pelskläder äro så allmänna att ett ordspråk betecknar en riklig utfattig såsom ”den der ej äger ens en fårpels”.

Qvinnornas klädsel, under nästan hela året lika, är däremot alls icke beräknad mot kölden. Utom linnet begagna de blott en kalfskinnskjortel betäckt av en dylig utav bommulls eller ylletyg, utom vid högtidlida tillfällen då ett huvudkläde, kort lifstycke samt kängor fullända deras toilett.

Bränvinssuperiet är här ej serdeles stort och med undantag för marknadstiden, ser man nästan aldrig någon öfverlastad. Kaffekonsumtionen har däremot under senare åren stigit till en otrolig grad, och man må inträda vid vad tid står pannan på spisen, även i den uslaste kaffe ett afslag på en erbjuden kaffekopp väckte hos dess innevånare den största förvåning. Vid kaffets kokande tillsättes alltid salt, på icke få ställen äfven kamfer eller dyfvelsträck.

Allmogens föda utgöres af kornbröd, tunt som löf och snarare torkadt än gräddat, av salt och färsk fisk samt tätmjölk. Ibland för orten ”endemiska sjukdomar nämnas såsom allmänt förekommande skrofler hvilka anses till stor del härleda sig från allmogens ytterliga vanvård av sina barn, dels äfven från de osunda boningarna. (Skrofulösa koratiter och conjuctiviter höfva varit synnerligen talrika under våren.) Efter puberteten synes lidandet hos de flesta hafva upphört ty tuberkulos är ytters sällsynt.

Bleksot förekommer ofta, till och med hos 8 till 9- åriga flickor, men ännu allmännare äro cardialgiska symtomer hos både manliga och qvinliga befolkningen, säkerligen en följd av det ymniga kaffedrickandet. Så väl här som i det öfriga Norrbotten förekommer benikemask så allmänt, att man åtminstone här torde kunna antaga att hälften av innevånarna äro däraf besvärande likväl synes det obehag den förorsakar, hos de flesta vara af föga betydenhet. Skälet till denna allmännelighet är efter befolkningens åsikt att söka hos den mängd fisk(s.k. graffisk) synnerligt lax som under sommarmånaderna förtäres. Man påstår att främling som lefvat här de 8 vintermånaderna, ej blir lidande af mask, under det att den som här tillbringar den korta sommaren, kan vara viss att medföra honom i södern. Att uppgifva gravfisken såsom ensamorsak till masken, torde dock ej vara rätt, ty nybyggare i Lappmarken och på gränsen därtill, förtära ännu mera rå fisk utan att lida af mask, förr torde skälet vara att söka i dricksvattnets dåliga beskaffenhet.

Biträd. läk. Landgren. Jemtlands län, Wemdalens distrikt omfattar hela provinsen Herjedalen samt Ytterhoglands socken i Helsingland

Avskrift utförd av Viktor Strömbäck den 23-10 1968.
(Renskriven av ErikTure)

LÄNKAR TILL KARTOR ÖVER VÅNAFJÄRDENS LAND OCH SJÖOMRÅDEN.

Länk till: FLYGFOTOKARTAN. FRÅN ÅREN 1968 o 1969

Länk till Karta: kompletterat med de benämningar som Gunnar Strömbäck skrev in på flygfotokartan vilka de gamle använt på gårdsnamn, platser, kullar, åsar, höjder, dalgångar, myrar, sankmarker, sjöområden, sjöar, träsk, tjärnar, myrar, holmar, uddar och grund har införts exakt i följande 12 kartavskrifterna.

Länk till: LANTMÄTERIKARTA

Länk till: Riksantikvarieämbetet

http://www.lantmateriet.se/

http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html?

EPILOG

Nu är boken klar. Tre år tog projektet att slutföra, men som sagt jag hade inget annat att syssla med. Hela projektet GammelVånafjärden är avslutat. Projektet har nu fått bondebyn Vånafjärden åren 1930 - 1950 talen att återuppstå.

Bondgårdarnas månghussystem är nu med något undantag satta på bild, alla hus bodar ladugårdar och dass finns med i skala och läge.

Det hade inte varit möjligt att ro projektet i hamn utan hjälp av personer från byn och deras minnesbilder och övriga insatser.

Därför ett stort tack till:

Tora Carlsson............HolmSvens Björkbacka Byfakta
Rune Larson.............Josefs Byfakta
Rudolf Strömberg .....Svanbergs Byfakta
Per-Evert Modig........Gretsholmen Byfakta
Erik Strömbäck.........Holmen Byfakta och
Erik som på sen kväll med lykta i hand kröp in under Holmstolpbodan för att ta reda på stockunderlagets konstruktion
Sonja Strömbäck Björkbacka Byfakta och
Sonja som ännu senare en höstkväll stack iväg bort till Roberts för att mäta upp Nils Fredriks ladugård och Laestadianbönhusets läge och utseende.
Linnea Nilsson............Berget Byfakta
Anna Berg..................Berget Faktainsamling
Bertil Silver.......... .....Silverudden Byfakta
Ingrid Lindbäck..........Erikgården Faktainsamling
Håkan Lindbäck..........Erikgården
Håkan som i mörka kvällen släpade ner 1700 tals riadörren för att fotografera av denna
Eva Strömbäck ....Erikgården Korrekturläsning
Kjell Silver.................Silvers Skisser och Byfakta
Anna-Stina Strömbäck Korrekturläsning
Britta Strömbäck Meningsuppbyggnad

Speciellt stort tack till Rolf Strömbäck för viktig detaljinformation.

Se upp din jävel.
Vi ses i min nästa pjäs.
AUGUST STRINDBERG

Jag får avsluta med en liten rimskrift som tillägnas By Vånafjärd

Vånafjärden vår gamla luggslitna hemby
du yngelplats för flyktande ungdomar
sköt om dig väl och håll dig kry
så återvänder vi mest varje sommar

ErikTure Skrev

END BOKEN 1930 – 1950 TALEN